بەشی شەشەم

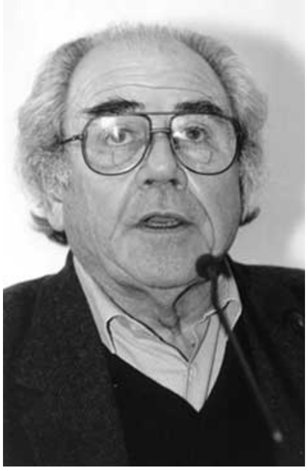

ژان بۆدلیار

خوێندنەوەی بۆدلیار

1- هێمایە ئیرۆتیکییەکان

ژان بۆدلیار/ Jean Baudrillard، لە ساڵی 1929 لە دایکبووە، کۆمەڵناسێکی فرە جەربەزە و هزر زەنگینی فەرەنسییە، پرۆفیسۆر بوو لە زانکۆی Nanterre_universitetی پاریس . بۆدلیار بە گشتی لە لێتۆژینەوەکانیدا *رەخنە لە کەرەسەی چەمکە ترادیسیۆنەکانی کۆمەڵناسیی و بواری لێتۆژینەوەکان* دەگرێت. بۆدلیار لە بەرهەمە رەخنەییە جڤاکییەکانیدا دەخوازێ شێوەی تێگەیشتنە باوەکان نیشانبدا، کە لەوێدا ئیتر ئەو شێوە تێگەیشتنە مارکسیستیە چیتر توانای پیادە کردنیان نەماوەتەوە لە ئاست کۆمەڵگایە هاوچەرخەکاندا.

بە لای بۆدلیارەوە، هۆکاری ئەمەش ئەوەیە، کە ئەو کۆمەڵگایە هاوچەرخە _ بە گشتی ئەو کۆمەڵگایە پیشەسازییە بە تەکنیک کراوە ئاڵۆزە بە تایبەتیش ئەو کۆمەڵگایە سەرمایەدارە هاوچەرخە _ رەنگدانەوەی *شۆرشی بەهایەکانە*، واتا ئاکامگیری وەرچەرخانێکی سەرتاسەری بوو لە شێوازی جیهانبینیەکان بۆ پێوانەی ئابووری و هاوکات بە گشتی ئاکامگیری وەرچەرخانێک بوو لە تێگەیشتنی بەهای ناوەڕۆکی ئەو جیهانبینییە. لە روانگەی بۆدلیارەوە تێگەیشتن لە نرخی گۆرینەوەی کەرەسە و شێوەکانی گۆرینەوە لەم کۆمەڵگایە هاوچەرخەدا ئێمەی بەرەو ئەمدیو شێوەکانی ئەو گۆرینەوەیە، بەرەو شێوەیەکی رادیکالانەی نوێی نرخ پەلکێش کرد، لە ئاکامی ئەمەشدا لە پێناوی گرینگایەتی نرخی کەرەسەدا تەواوی دەلالەتەکان ونبوون. گرینگی نرخی ئۆبژە/شتەکان کران بە نرخێکی سیمبوولی رووت، ئەمەش مانای ئەوەیە کە گرینگی مەبەستی شتە بەرچاوەکانە، کە بۆ نموونە لە رێگای ریکلامەوە دەکرێنە کۆمەڵی نرخی خەیاڵیانەی ماتماتیکی.

بۆدلیار لە بەرهەمەکانی بەراییدا وەک: *سیستەمی ئۆبژە/شتەکان_ Le Système des Objects*، 1968، *کۆمەڵگای بەرخۆر_ La Socièté Consommation*،1970، *رەخنەیەک لە نیشانەکانی ئابووریی سیاسی_ Critique de 'lEconomie Politique du Signe Paur une*، 1972 و *ئاوێنەکانی بەرهەمهێنان_Le Miroir de le Production*، 1973دا، ئەو گەردوونە کولتورە تێکنۆلۆگییەی ئێمە وەک جیهانێک کە نیشانە/sign

باڵادەستە بەسەریدا پێناسە دەکا. لە ژیانی ئابووریدا ئەو شتانەی کە پێکەوە ئاڵوگۆڕ دەکرێن چیتر وەک ئامرازە بەرخۆرییەکان، پێداویستیەک بۆ تێرکردن یان چێژ وەرگرتن، داوا ناکرێن و بەرهەمناهێنرێن، بەڵکو شتێکی تر لە پشت ئەو ئاڵوگۆڕکردنەدا لە یارکردندایە. بەڵام کام یاری؟

بەڵی، هەروەک چۆن بە پڕوای فرۆید خەون ڕەنگدانەوەی نائاگاییە، بە واتای بۆدلیاریش بە هەمان شێوەش ریکلام، مۆدە و بازاڕ مانای ژیان و ئاراستەکانی یان ئامانجە دیاریکراوەکانی ئابووری بەرجەستە دەکەنەوە. بۆیە بە دیدی بۆدلیار، ئێمە بەرخۆرین. بەڵام ئەوەی کە ئێمە بە بەرخۆری دەکەین *نیشانەی کەرەسەکانە*، نەقش و کۆدە کۆمەڵایەتییەکانە. بە واتایەکی تر، ئێمە خودی کەلوپەلەکان بەکار ناهێنین و بەرخۆریان نەکەین، بەڵکو ئێمە ئەو سیمبوول وێنانەی سەر ئەو کەلوپەلانە و کۆدە کۆمەڵایەتیيە باوەکان بە گرینگ دەزانین و بەکاریان دێنین.

بۆ نموونە لە ساڵی 30 یەکاندا کاتێ هێنری لێفێبڤرێ Henri Lefebvre سەرپەرشتی فەلسەفە و کۆمەڵناسی دەکرد، کۆمەڵگای وەک یاری شانۆ پێناسە دەکرد، واتا کۆمەڵگایەک کە لەوێدا هەموو شتەکان بۆ سەیر کردن لە ڕوویەکی دەرەکی دانرا بوون و هاوکاتیش نەشدەکرا کەسێک لەو کۆمەڵگایەدا "یارییەک" بە مانای ڕەخنەیی_هەڵکاڵین_گۆڕانکاری خۆی ئەنجامدات. بەمجۆرە لە ڕوانگەی ئەو لێکچوواندنەوە بۆدلیار لە تەواوی بەرهەمەکانیدا خۆی بۆ قسە کردن لەسەر ئەو "کۆمەڵگایە سیمبوولیکە" تەرخان دەکا. یەکێک لە بیرۆکە سەرەکییەکانی بۆدلیار لەسەر ئەوە بونیاتکراوە کە لە کۆمەڵگایەکەماندا ئەو سیستەمەی کە کەلوپەل و ئۆبژەکان دروستی دەکەن *وەک زمانێک* ئۆرگانیزە کراوە، ڕێکخراوە.

دەکرێ وەک بە رادیکالکردنێکی مارکس لەو بیرۆکەیە تێبگەین، کە ڕەنگە بۆدلیار بەهرەی لەو تێرامانە ڕەسەنەی ژاک لاکان وەرگرتبێت کە لە لێۆڵینەوەکەی لەسەر فرۆید باس لەروانگەی دروشمی ئەو "نائاگاییەی کە وەک زمان ئۆرگانیزە کراوە" دەکا.

واتا بۆدلیار لە گۆشە نیگای دەربڕین و ئاڵوگۆڕی/کۆمینەکەسۆنی سڕکراوەوە ڕاڤەی کۆمەڵگای بەرخۆر و ئەفسانەکان و ستروکتورەکانی

دەکـات؛ کـە یاسـای سـتروکتورە ئابوورییـەکـانی ئـەو دەرپرینـە سـڕکراو و ئاڵۆگۆرییە سڕکراوانە هەمیشە گەمارۆمان دەدەن.

بەڵام سەرەتا دەمەوێ بـە پـوختی پێناسـەیـەک بـۆ یـەکـەمـین کتێبـی بۆدلیار، *سیستەمی ئۆبژە*، بکەم. بۆدلیار هەر زوو لە پێشەکی ئـەو کتێبـەدا بە کورتی خاسڵەتی ئەو پرۆژەیە دەناسێنێت: "ئایا مـرۆ دەتوانێـت ئـەو فـرە رەهەندە لە ژمارە نەهاتووانەی ئۆبژە/شتەکان وەک ناوچەیەکی سـەوزایـی یان جیهانی ئاژەڵان لەگەڵ رەگەزەکانی هێڵی ستوونی و هاورەگـەزەکـانی دەستنیشـان بکات، کە کتوپڕ لەگەڵ رەنگ گۆڕین و رەگەزەکان خەریکە لەناو بچـن؟ کولتـوری شـار بـە جۆرێـک دەبینرێـت کـە نـەوەیـەکـی زۆر لـە بەرهەمهێنان، مەکینە و *شتومەکەکان* بە شێوەیەکی خێرا بـە دوای یـەکـدا بەرهەمدەهێنێت _ کە لەو بـەراوردەدا مـرۆڤ وەک رەگـەزێکـی دەگمـەنـی جێگیر نیشاندراوە. ئەو دروشـمکارییە گەشە سەندووە ئـەوەیـە کـە هـەمـوو ئەو شتانەی کـە لـەو دەوروبـەرەدا پـەیـدا بـوون لـە خـودی سـەرهـەڵدانی رەگەزە لە ژمارە نەهاتووەکان تایبەتیتر نین. بەڵام ئـەوەی کـە پاشـان دێتـە کایەوە کە خودی مرۆڤ لەسـەر ئـەو شـتانەدا نیشـانەی دانـاوە. لـەو چرکـە ساتەشـەوە مرۆڤ دەستی کرد بـە سیسـتەمـاتیزە کردنـی ئـەو نیشـانانە، هەروا هەر خودی مرۆڤ لەهەمان دۆخـدا لـەو ئێنسـیکلۆپیدیایە گـەورەیـەدا پوختەیەکی بناغەیی لەسـەر لایەنی پراکتیکی و تەکنیکی ئـۆبژەکـان تۆمـار کـرد، کـە خـودی مـرۆڤ دونیـای ئـەو ئۆبژانـەی پێکـدەهێنـا. دواجـار ئـەو هاوسـەنگییە بەربڵاو بوو: ئۆبژە رۆژانەییەکان (ئێمە قسە لەسـەر مەکینەکان ناکەین) شێوە دەگرن، پێویستی بەرفرە دەبێت، بەرهەمەکان لە دایکبوون و مردنیان خێراتر دەبن، فەرهەنگی وشـە ناوێک بۆ ئەوانە پێشـنیاز ناکا. ئـاخۆ، لەو دۆخەدا مرۆڤ دەتوانێ بە دەستنیشـانکردنی دونیای ئەو ئۆبژەنـەی کـە لـەبـەرچاوانـدا گۆڕانیـان بـەسـەر دادێت ئومێـدەوار بـێ و سیسـتەمێـک بـۆ پێناسە کردنیان پێکبهێنێت؟"

بۆدلیار لە درێژەی ئاخاوتنەکانیدا بـەمجـۆرە بیرۆکـەکـانی رادەگـەیـەنـێ: "مەسـەلەکە بەند نیە بەوەی کە بە رەچاوکردنی راڤەیەک لە یەکـەیـەکـی ئامانجگـەراییـدا ئـەو ئۆبژانـە لـە روانگـەی کایـەی خۆیانـەوە یـان لـە گۆشەنیگای پایەکانیانەوە ە پێناسە کراون، بەڵکـو مـەسـەلـەکـە بـەنـدە بـە پرۆسەی ئەو هێزەی کە مرۆڤ لە پەیوەندی خۆید لەگـەڵ ئـەو ئۆبژانـە و بـە

کاریگەرییە دوو لایەنی و پەیوەندییە سیستەماتیکەکانی مرۆڤایەتیەکەی، کە ئەمانە خۆی لە خۆیدا پێکهێنەری ئەو سەرەنجامەیە."

کەواتە بەلای بۆدلیارەوە خودی ئۆبژە سەرنجکێش نیە بەڵکو ئەو پەیوەندییەی نێوان ئۆبژە و مرۆڤ جێگەی سەرنجە: بە واتای بۆدلیارد پەیوەندیە سیمبوولییەکان دروستکەری هەم مرۆڤ و هەمیش ئۆبژەن، مرۆڤیش لە دووانە مانایەکدا هەرچەندە کە خودی ئەو مرۆڤە بوونەوەرێکی ئاخێوەرە هاوکاتیش دەتوانرێ _ تەنانەت بە رێگای ئۆبژەشەوە _ *رازی بکرێت*.

بۆدلیار لە دەقە جوان و لێوان لێو لە هزرەکەیدا دەربارەی ئۆبژە ئەنجامگیریەکی لێکئاڵاو لەمەڕ وردەکارییەکانی کۆمەڵگای بەرهەمهێنەر و بەرخۆرانە پێشکەش دەکا: ئۆبژەی نوێ، بەردەوام بەرهەمهێنانی ئۆبژەی نوێ، ئەرکی نوێ، ئامێری ئۆتۆماتیکی، هەموو جۆرە شتێکی پروپوچ، دۆزینەوەی نوێ، هەڵبەستنی بیرۆکە، ئیشی کڕین و فرۆشتن ... بەرهەمدەهێنێت. لە روانگەی بۆدلیارەوە ئەو "نوێکردنەوە" تەکنیکییە فێر بوو ببێتە *وزەی جۆشدانی شۆڕشگێڕانەی* رۆژانەی ژیان. هاووڵاتییە ئاساییەکانی کۆمەڵگا، نموونەکانی بەرخۆری، کە لە هەموو شوێنێک لە ماڵەوە (لە ژیانی تایبەتی خەڵکدا) بۆ سەرنجکێشکردن، خۆشی دەستکرد و بەرفرەکردنی بەرخۆرەکان، سەرگەمن بە دوای راوکردنی نوێکردنەوەی کارگەی ئۆتۆمبیل، ریکلامکردنەوە؛ سەرقاڵن بە دوای پەیدا کردنی زیاتر و زیاتر کردنی پارە، وزە و خەونەکان، بۆیە ئەمانەش گرینگترین بوارن کە بۆدلیارد لە *سیستەمی ئۆبژە* دا باسیان دەکا.

بە خۆ نزیکردنەوەی بەرخۆران لە ئۆبژەیەکەوە بۆ ئۆبژەیەکی تر، لە خودی ئۆبژەوە بۆ ئەو وێنانە، لە وێنەی ئۆبژەیەکەوە بۆ زمان_گوتار لەسەر ئۆبژە و لە دوا مۆدێلەوە بۆ ئەو مۆدێلەی بەڕێوەیە، کە بە واتای بۆدلیار ئەو بە بەرخۆر_ئۆبژە بوونە بۆ بەربڵاو بوونی کەلوپەلی ئەو رەفاهیەتە و کردە بێوێنەکانی "ورێنە" دەکا، کە هەموو مرۆڤەکانی ئەو کۆمەڵگایە رەفاهیەتە تا ئەوپەڕی بەو لۆگیکە کە باڵادەستە بەسەر دۆخ، رێکخەریی و شێوەکانی ئیشکردنی ئەو "ئۆبژە، شتومەکە" نوێیە سەرقاڵن.

بەمجۆرە بۆدلیار گریمانە بێمەرجیەکەی خۆی دەخەملێنێت. بەڵام ئەو بۆچوونە زۆر جار دووپاتە و قووڵکراوەتەوە کە بۆ ئێمە ئەو شتنانەی کە بۆدلیار

شیاندەکاتەوە وەک "راستییەکی بەڵگەنەویست" قبووڵمان کردووە. بۆیە ئێمە هەمووەمان دەتوانین پشتگیری لە بۆچوونەکانی بۆدلیار بکەین.

پاش ئەوە بۆچوونێکی تری بۆدلیار دێتە ئاراوە، کە وەک گریمانەیەکی رەسەنی کارەکانی ئەو ئاماژەی پێدەکرێت. ئەو گریمانەش باس لەوە دەکا کە ئۆبژە/شت، کەلوپەل و وێنەکان هەر تەنیا بۆ بێخەوشکردنیان زیاد لە پێویست خشت و دڵگیر ناکرێن، بەڵکو ئەو کەلوپەل و وێنانە بەر لە هەموو شت بە رێگای ریکلام و پروپاگەندەوە بە شێوەیەکی نادیارانە ناوەڕۆک و ئاراستەیەکی تر وەردەگرن. ئێمەش لە باڵاترین شێوەدا بۆ ئەو ئۆبژە/ شتانە وەک جۆرە مۆدێلێکی کۆمەڵگا ئامادە دەکرێین و بە هەمان شێوەی کەلوپەلەکان وەک ئەوەی "ئازادی" و "بەختەوەری" کانمان بن، بەسەر ئێمەدا پەرشدەکرێنەوە: ئەو سیستەمە بەرهەمهێنەرە هاوچەرخە بووکە شووشەیەکی سەرنجکێش بەکار دێنێت بۆ ئەوەی ئاراستە و بەهای کڕیارە ئاشقە ئازادی و تێنووەکان و تاکەکەسە کۆنترۆلکراوەکانی جڵەو بکات.

ئەو شتومەکە جودایانەی کە رۆژانە گەمارۆمان دەدەن ناوەڕۆکە ماددی و مانای کاریگەرییە کردەییەکانیان پووچ نابنەوە. ئەو شتومەکانە بە گوێرەی رەوتی ئامانجی کەلوپەلەکان، بازنەی ناکۆکیەکان و دابەشکاریی پێویستییەکانی دونیای ئۆبژە، دەقگرتنی ئۆبژەکان بە پێی ئاڵوگۆڕی مۆدەکان پەرە دەسێنن _ بە دیدی بۆدلیار سەرتاپای ئەوانە تەنیا شتگەلێکی *ساختەن* کە نابێ رێگە بدەین ئێمە فریو بدەن. نابێ نمایشکردنی ئەو ئۆبژە ساختانە بۆ کاتێکیش بە جۆرێک سەرنجمان رابکێشێت کە ئەوە فەرامۆش بکەین یان ئاگامان لەوە نەمێنێ کە ئەو ئۆبژانە بەردەوام لە هەوڵی ئەوەدان بچنە ناو یەکەی سیستەمێکی سیمبوولی، هەروا مرۆ تەنیا بە روانگەی وێنا کردنی ئەو سیستەمە سیمبوولیکەشەوە دەتوانێت بیر لە چەمکێک لەسەر ***بەرخۆری*** بکاتەوە، واتا بە خۆی لەسەر بەرخۆری تیورییەک گەڵاڵە بکات.

ئەوەی کە بۆدلیار لە *سیستەمی ئۆبژە/شت* دا راڤەی دەکا لۆگیکی ستراتیژی یەکایەتی ئۆبژەیەکی نەخشە بۆ داڕێژراوە، بۆدلیار ئەو جۆرە لۆگیکە تاووتۆ دەکا، کە لە نێوان ستراتیژییەکانی باری دەروونی تاکەکەس ئەرکی کۆمەڵگایەکی مەرجدار بە شێوەیەکی ریشەیی نەشونما دەکات،

هاوکات ئەو لۆگیکە لە لایەک لە نێوان میکانیزمی پرۆژەکان و لەلایەکی تریشەوە لە نێوان یارییە ئاڵۆزەکانی مۆدێلەکان و مۆدێلە یەک بەدوا یەکەکانەوە بە قووڵی لە گەشە کردندایە.

بەمجۆرە بۆدلیار لە بەرهەمەکەی یەکەمی خۆیدا لە روانگەیەکی کۆمەڵناسییەوە لێکۆڵینەوەیەکی دەروونشیکاری سیمۆلۆژی/نیشانەناسیانە لەسەر پەیوەندییە هەمەجۆرەکانی دیکۆری ماڵ، کڕینی ئۆتۆمبیل، مێشوولەی مۆدێل، کۆکردنەوەی شتە هونەرییەکان، چالاکی، پاشەکەوتکردنی وزەی کارەبا و ... هتد دەخاتە بەر ئەنجامدەدات. بەلای بۆدلیار و ئێمەوە ئەو ئەرکە بریتییە لەوەی پێویستە "دیقە بدەین" کە لە روانگەی مرۆڤەوە ئەو دیاردانە چۆن ئۆرگانیزە دەکرێن، چۆنیش ژیانی تاکەکەس و هاوبەشی مرۆڤەکان لە نێو ئەو تۆرە پێکهاتووە لە نیشانە_شتگەل و پاشان کاریگەریی نیشانەکان ئۆرگانیزە دەکرێن، کە لە یەک کاتدا ئەو پەیوەندییانە لەگەڵ ئۆبژە/شتدا هەم واقیعی و هەمیش خەیاڵیانە لەگەڵ یەکتردا لێکئاڵاو دەکردێن.

کتێبەکەی بۆدلیار *سیستەمی ئۆبژە* کە لە 1968 نووسیوبەتی هەتا ئەو ئاستە بڕدەکا. بەرهەمەکەی تریشی بریتییە لە *کۆمەڵگای بەرخۆر*/*Konsumtionssam***hälle***t* کە ئەو کتێبە وەک قووڵکردنەوەیەک پەرەپێدانێکە بۆ کتێبەکەی پێشتری. ئەو کتێبە لەسەر ***بەرخۆر/Consommation***، ئەفسانە و ستروکتورەکانی ئەو بەرخۆریە دەئاخڤێت.

بۆدلیار لەو کتێبەدا بەم جەغتکردنەوە دەستپێدەکا کە بەرخۆریی بووە بە *مۆراڵی* رۆژگار و جیهان. ئەو هەنگاوێک زیاتر دەچێتە پێش و رادەگەیەنێت کە بەرخۆری لە رەوتێکدایە خەریکە بنەمایەکانی چیەتی مرۆڤایەتی لە گۆر بنێت، ئەمەش بەلای بۆدلیارەوە لەگەڵ هزری ئەوروپییدا هاوسەنگە کە ئەو هزرە هەر لە رۆژگاری گرێکی کۆنەوە لەو هەوڵەدا بووە کە رەگ و ریشەی نێوان ئاوەز/ئەقڵی مرۆڤ و نێوان ئەفسانەکانی پەرە پێبدات. بۆدلیار هەر لە ئاکامگیریی بەرهەمەکەی یەکەمیدا *سیستەمی ئۆبژە* دا نەخشەی بۆ بەرهەمی *بەرخۆر* کێشاوە. بۆدلیار دەنووسێ: "مرۆ دەبێ هەر لە سەرەتاوە ئەو بەرخۆرییە وەک پەیوەندییەکی کارا (نەک تەنیا لەگەڵ ئۆبژە/شت، بەڵکو لەگەڵ هاوبەشی و لەگەڵ جیهانی دەوروبەریش)

ببینێت، هەروا وەک جۆرە دووپاتە کردنەوەک لە چاڵاکی سەیری بکات کە تەواوی سیستەمی کولتوریی ئێمە بەو دووپاتە بوونەوەیە بونیاتنراوە ."

بۆدلیار لە کۆمەڵێ راڤەدا _ کە بە دەروازەیەکەیەکی روون و ورد لەسەر کتێبەکەی رۆلان بارت *میتۆلۆگی* (1957) دەستپێدەکا _ ئەوە نیشاندەدات کە ئەو رێکخراوە تەکنۆلۆگییە زلانە چۆن زنجیرەیەک مەیلی نوێ و بێزارکارانە دێننە گۆرێ، بۆ نموونە هەراکیەکی کۆمەڵایەتی تازە دادەهێنن کە ئەمانەش دەبن بە جێگرێک بۆ ئەو دابەشکاریی چینایەتییە باوانە، ئەو ***میتۆلۆگییە نوێ***یە بەمجۆرەیە: بۆدلیار دەنووسێ "مەکینەی جڵ شۆردن وەک ئامرازێک (ئامانجی شتومەک) خزمەتدەکا و رۆلی رەگەزی رەفاهییەت، باڵادەست_یان هێمای پایەداری/ستاتۆس... هتد دەگێرێت. لە مانایەکی راشکاودا خودی بواری هێمای پایەداریی دونیای بەرخۆری پێکدێنێت. لێرەدا هەموو جۆرە ئۆبژەیەک وەک رەگەزێکی واتا هەڵگر جێگەی مەکینەی جل شۆردن دەگرنەوە. بەمجۆرە لە لۆگیکی نیشانەدا بە گشتی وەک لۆگیکی سیمبوولەکان چیتر بە کردەکانی *سنوورداری* یان پێویستییەکی *دیارکراو* گرێنەدراون. بۆیە ئەو سیمبوولانە شتێکی تەواو جیاواز دەگەیەنن، کە یان مانای لۆگیکی کۆمەڵایەتی یانیش لۆگیکێکی سنووردار رەدەگەیەنن. بەڵام ئەو سیمبوولانە پێکەوە خزمەت بە دەرپرینی جولانەوە و نائاگایی دەکەن."

بۆدلیار بە مانایەک لە مانایەکان لەو کتێبەدا هەم سوورە لە رەخنە گرتن و هەمیش بە جۆرێک هەڵگری مۆراله". ئەو لە هزر کردنەوەدا چاڵاکی رەخنە دەستنیشانکراوە بە لۆکالیکراو و بە مۆرالیکراوەکان فەرامۆشدەکا و زیاتر و زیاتر دەبێت بە کەسێکی تێراماوانە، کە بۆدلیار خۆی بە بەرهەمە بچووکەی لەسەر فۆکۆ لەمەڕ ئەوەدا شایەدییەکی راشکاومان پێدەبەخشێ. بەڵام بۆدلیار *لێرە* ئاماژە بۆ ترسی رامان و بێگانەییەک دەکا کە بەدوامانەوەیە: وەک چۆن کۆمەڵگای سەدەی ناوەڕاست هاوسەنگی خۆی لە نێوان خوا و شەیتاندا دەبینیەوە، کۆمەڵگاکەی ئێمەش هاوسەنگی خۆی لە نێوان بەرخۆری و هەڵکاڵین بە رووی ئەو بەرخۆرییە دەبینێتەوە.

هەڵبەت لە کۆمەڵگای سەدەی ناوەڕاستدا دەکرا بۆ دروستکردنی سحربازییەکی رەش خوانەناسەکان و دەستە و تاقمی خەڵک لە دەروبەری شەیتاندا کۆببنەوە. کەچی بە پێچەوانەی ئەوەوە سیحربازی ئێمە

سـیحرێکی سـپییە. ئیتـر لـە کۆمـەڵگایـەکـی ناپێویسـت چیتـر بێپروایـی، خوانەناسـی جێگەی نـەمـاوەتـەوە. ئێمـە لـە کۆمـەڵگایـەکـی سـیخناخکراو. کۆمەڵگایەک کە لە ئەفسانەکانی خۆی زیاتر هیچ ئەفسانەیەکی تـری نیـە، لەبەرانبەر بیمارییەکی سپیی داخراودا وەستاوین."

لێکۆڵینەوە ئەکادیمییەکەی بۆدلیار لەمەڕ کۆمەڵگـای بـەرخـۆر دەقێکـی کۆمەڵناسـانەی ناوەڕۆک فرە زەنگین و سـەرنجکێشـە، هەڵبـەت ئـەو نموونـە گریمانــەییانــەی کــە بۆدلیــار بــەکاریــان دێنێــت ڕەنگدانــەوەیــەکــی دوونەیی/دوالیستانەیان هەیە. بەڵام بۆدلیار جارێکی تریش ئەوە بە ئەرکـی خـۆی دەزانێـت کـە سـەرتاپـای ئـەو ئـۆبژە بـەنگخواردووانـەی دەروبـەرمـان گەمارۆبـدا، کـە ماسـمێدیا بـە شـێوەیـەکـی راشـکاوانە ئـەو ئۆبژانـە گـەورە دەکەنەوە، کە ڕەنگە زیاتر تیڤی/tv - بە بەرنامە سـەرگـەرم کـەر، تـەمبـەڵ کەر و ئامرازە کۆنترۆلکارەکانی ئەو ئۆبژانە گـەورە بکاتـەوە و تاسـو لووسـیان دەکات، کە ئەو بەرنامانەش بەسـەر هەمووماندا کاریگەریی هەیە.

رەخنـەیـەک لـە نیشـانـەکـانی ئـابووری سیاسـی نـاوی کتێبێکـی تـری بۆدلیارە. ئەو کتێبە راستەوخۆ درێژەدانی هەردوو کتێبـەکـەی پێشـوویەتـی، کە بەشێک لە کۆوتاری "ئەرکـی نیشـانە و لـۆگیکی چـین" پێکـدێنێت. لـەم کتێبەدا بۆدلیار جەغت لەسـەر ئەوە دەکاتەوە کە ئەو حەقیقەتەی کە لەمێژە لە بواری کاروباری بەرهەمهێنانی *ئابووردیدا* دانی پێدانراوە، واتا لـەو بـوارەدا بەهای بەرهەمهێنان هیچ مانیەکی نیـە، بۆیـە لـە رۆژگـاری ئـەمرۆمانـدا بـە گشـتی دەبـێ لـە بـواری بـەرخـۆری و سیسـتەمـی کولتوریمانـدا دان بـەو بەهای بەرهەمهێنانەدا بنرێت.

ئەمەش مانای وایە کە هەموو شـتێک لـە سیسـتەمـی کولتوریمانـدا – تـەنانـەت بـە بـەرهـەمـە هونـەریـی، رۆشـنبیریی و زانسـتییەکانیشـەوە راستەخۆ وەک *نیشانە* sign, tecken/ و *بەهای گۆڕینەوە* بەرهەمدەهێنـرێن. بەمجۆرە ئەمڕۆ "بەرخۆری" پێناسـە کردنی ئەو قۆناغەیە، کە لەناو شێوازەی بـەرهـەمهێنـانی سـەرمایـەدارییـەدا کـە بـە شـێوەیـەکـی سـیمبوولی سیستەمەکەی داڕێژراوە راسـتەوخۆ کـەلوپـەل وەک نیشـانە و نیشـانەش وەک کەلوپەل لە ئاڵوگۆڕییەکی دوو لایەنیدا بەرهەمدەهێنرێت،

بۆدلیـار لـە چـەنـد روانگـەیـەکـەوە نـەخشـە بـۆ رامـانێکی سـێمۆتیکی-کۆمەڵناسـی دەکێشیت، کە دەبێ رەخنە لە نیشانەی ئابووری سیاسـی بـە

چ شێوەیەک بێت و ئەنجامەکەشی چۆن بێت. بەمجۆرە ئەگەر ئەو نیشانە ئابوورییە سیاسییە وەک تیۆرییەکی گشتی لەمەڕ پێویستییە مرۆڤایەتییەکان تەماشا بکەین ئەوە ئەوکات دەکرێ جۆرە بنەمایەک بۆ *راڤەیەکی پێویست* پێشەکەش بکەین.

لەم روانگەیەوە بۆدلیار شێوەی *نیشانە* لەسەر مۆدێلی راڤەکارییەکەی مارکس سەبارەت بە شێوەی بە *کاڵاکردن* راڤە دەکات. بۆدلیار بەمجۆرە گریمانە سەرەکییەکەی دەخاتە روو: وەک چۆن لە روانگەی مارکسەوە کاڵا هاوکات بەهای گۆڕینەوەشە، لە روانگەی بۆدلیارەوە بەهای کاڵا هاوکات هەم دەرپڕینە و هەمیش کاکڵەیە، کە ساوسێر زووتر ئەوەی سەلماندووە. بە هاوشێوەی کاڵا بەمجۆرە نیشانە/teckenش لە دوو ئاستدا داوای راڤەیەک دەکا، بۆدلیاریش بە هەمان شێوەی ئەو رەخنە رادیکالەی کە مارکس لەسەر چەمکی ئابووری سیاسی کلاسیکی (ئادەم سمیس، ریشاردۆ) ئەنجامیدا، دەستدەکا بە گەمارۆدانی گشت ئامرازەکانی چەمکی سیمیۆ-زانستی زمان.

لە *ئاوێنەی بەرهەمهێنان* دا کە ساڵێک دوای ئەو بەرهەمەی پێشتری نووسراوە، بۆدلیار کار و بەرهەمهێنان دەخاتە ژێر راڤەیەکی رەخنەییەوە. بۆدلیار دەپرسێت، ئایا ئەو چەمکانە لەگەڵ ئەو کۆمەڵگایە پیشەسازییەی کە لە دەوروبەرماندا پەرە دەسێنێت دەگونجێن؟ مەبەست چیە لە "بەر لە پیشەسازی"؟ ئایا فەلسەفەی رۆشنگەریی کاری-بەرهەمهێنانێکی فەلسەفییە؟ ئایا پێودانگییەک لە نێوان زێدەبایی و دژە بەرهەمهێنان یان کارەساتی ئاوابوون (واتا پەیوەندی ئەو بەرهەمهێنانە بەربڵاوییەی کە کارەساتی دەرمان بەکار هێنان دروستی کردووە، بۆ نموونە ئەو بۆگەن بوونە بکوژانەی کە ئاکامی بڵاو بوونەوەی ماددە کیمیاوییەکانن) هەیە، کە نرخەکەی هەر چییەک بێت بەرهەم دەهێنرێن؟ ئایا دەکرێت لە جیهانبینیی ئیدیۆلۆگییەک و مۆدێلێکەوە سەیری ئابووری بکەین؟

بۆدلیار بۆ ئەوەی وەڵامی هەندێک لەو پرسیارانە بداتەوە هەوڵدەدات روانگەی مارکسیزم شیبکاتەوە، کە ئەو مارکسیزمە لە روانگەی بۆدلیارەوە بۆتە سەرچاوەیەکی سەرەکی بۆ مۆدێلی بەرهەمهێنەرانە و بۆتە زەمینە خۆشکەرێک بۆ داهێنانی "کاری فیتیشیزم"ێکی راستەقینە. بۆدلیار لەسەر ئەم خاڵەدا دیدە رەخنەییەکەی خۆی رادەگەیەنێت: پێویستە

ئاوێنەی بەرهەمهێنان ورد و خاش بکرێت، "کە تەواوی مێتافیزیکی رۆژئاوا ئاوێنە دەکاتەوە". هەروا مرۆ پێویستە ئەو لۆگیکە مارکسیە لەسەر ئەو ناوکۆیە خوارخێچە ئابووری سیاسییەدا هەڵبوەشێنێتەوە، کە لەوێوە مارکس تۆوی بناغەکەی چاندووە.

بۆدلیار لە کۆپلەیەکدا کۆتایی بە تیۆری مارکسی و بزاڤی کرێکاراندا دەهێنێ، کە بەلای ئەوەوە دەکرێ بگوترێ کە مەرجی مارکس لەوەدا کۆدەبێتەوە کە بە شێوەیەک لە شێوەکان دەبێ ژیان گۆڕانی بەسەردا بێت، بۆیە ئەو تیۆرییە لە توانایدا نییە "سەرکەوتنی پرۆلیتاریا" رابگەیەنێت.

ئاڵوگۆڕی سیمبوولییانە و *مەرگ* کە دوا بەرهەمی گەورەی بۆدلیارە، لەو بەرهەمەدا رادیکالانتر لە بەرهەمەکانی پێشووتری روانگەی گریمانەیەکی بێمەرجانە هەڵدەبژێرێت. لە پوختە کردنەوەیەکدا دەکرێ بەمجۆرە بێت: ئەو گۆڕانکارییە مێژوویی و جڤاتییەی کە سەرمایە بەرهەمی هێناوە توانی خوسی نیشانەی ئابووری سیاسی "وێران بکات" و دواجار تەنیا واتایەکی لاوەکی بۆ نیشانە رابگەیەنێت. بە تێڕوانینی من بە گشتی ئەوەیە، کاتێ کە خودی چەمکی نیشانە/sign زادەی تیۆری سەرمایەداریی بێت، لێرەدا ترسێک قووتدەبێتەوە، بۆیە دەبێ واتێبگەین کە نیشانەی ئابووری سیاسی بەدەست سەرمایەوە تەفروتوونا کراوە،

پێشتر *سیمبوول* پەیوەندییەکی پێشکەشکراو لە نێوان *نیشانە* و *واقیعدا* لێک ئاوێتە دەکرد. بۆیە لە روانگەی بۆدلیارەوە ئەو تێگەیشتنە بۆ دۆخی شتەکان حیکایەتێکی رووتە. کەچی لە جێگەی ئەوەدا بۆدلیار هەڵدەستێ بە دانانی *گۆڕانکارییەکی* گشتی لە نێوان ئەو دەستەواژانەی کە پێش وەخت لێک ناکۆک و دیالێکتیکین.

ئێمە لەم رۆژگارە و کۆمەڵگایە هاوچەرخەدا خۆمان لەناو "سەردەمی وێنە گاڵتەجاڕەکاندا" (*l'hèr des simulacres*) دەبینینەوە. مۆدەی جوان و ناشیرنەکان، چەپ و راستی لە سیاسەتدا، هەقیقەت و ساختەیی لە پەیامی مەسمێدیادا، بە سوود و بێ سوود لە ئاستی شتەکاندا – تەواوی ئەو پەیوەندییانە بە شێوەی *بە سروشتیکردن و ئاساییکردن* ئاڵوگۆڕ و جێگۆڕکیان پێدەکرێت. لە ئاستی سیاسی، ئابووری و تەنانەت تیۆریشدا شان بە شانی ئەمەدا "مەوتەنێکی دیاریی نەکراو "ی عەنتیکە و سەرگێژکارانە هەیە.

بە واتای بۆدلیار مرۆ هەرگیز ناتوانێ بە شۆڕشکردن بە دژی شێوەکانی بەرهەمهێنان ئەو مەوتەنە بروخێنێت. بۆ ئەو شۆڕشە ناکرێت؟ چونکە لۆگیکێکی تر لەمدیو وەهمەکانی لۆگیکی ئابووری سەرمایەدا بەردەوام گەشە دەکات، واتا بە وتەی بۆدلیار "سیمبوولەکان ئەو لۆگیکە ئاڵوگۆڕ دەکەن"، کە بۆدلیار بە بەهرە وەرگرتن لە ئەنترۆپۆلۆژی فەرەنسی مارسێل ماوس ئەو لۆگیکە ئابوورییە بە ***خەڵات*** و ***دژە خەڵاتی*** لۆگیک (کۆمەکی، پێدانەوەی کۆمەک؛ ئەنجامدان، دژە ئەمجامدان) ناودێری دەکا.

بۆدلیار ئەوە جەغتدەکاتەوە کە دەسەڵات کتومت وەک ئەو کۆمەڵگا ئابوورییە سەرەتاییانە هەمیشە لەناو "مەشقی تاک لایەنی خەڵاتدا": "خەڵاتی" کار، "خەڵاتی" بەرخۆری، "خەڵاتی" مێدیاکان، "خەڵاتی" خزمەت گوزارییە کۆمەڵاتییەکاندا بونیاتنراوە و ئامادەیە. مرۆ بە قووڵی *دەقدەگرێت* بە سەرتاپای ئەو خەڵاتانەوە، هەروا مرۆ هیچ شتێکی نیە کە بتوانێ وەک چەکێک لە دژی ئەو *بەرهەڵستکارەی،* کە وەک تفەنگێکی **خۆنەویست/بەخشندە**: وەک **ڕێکخەر/کۆنترۆلێکی نەگۆڕ** لە گۆڕێدایە، بەکاری بێنێت.

بەڵام لەو ئابوورییە سەرەتاییانەدا هەمیشە دەرفەتێک هەبوو کە سیمبووڵە ئاڵوگۆڕییەکان بگۆڕێت تاوەکوو بەردەوام نەبێتە "ئاڵوگۆڕییەکی تاک لایەنی"، بۆ ئەوەی کاڵا نەکاتە قوربانی، واتا *بەرهەمهێنان کاول نەکات*. بەڵام ئەوە لە شێوەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەدا چۆن پێکهێنراو؟ لێرەوە سەرمایە بە بەرهەمهێنانەوە بێکۆتاییەکەی خۆیەوە بەری ئەو پرۆسە کاولکارییە دەگرێت. مووچە وەک ***سیمبوولێک*** بە ***خەڵات*** بەخشین دەسەڵاتی خۆی بەسەر کارمەندەکاندا پیادەکا، بەمەشەوە ئەو سەرمایە دەسەڵاتدارە "چارەسەر دەکا" یان رزگار دەکا. وەک چۆن ژیان بە کۆیلە دەبەخشرێ بە هەمان شێوە کار بەسەر کارمەندان دابەشدەکرێت. چۆن؟ لە روانگەی بۆدلیارەوە ئەو کار دابەشکردنە وەک مردنێکی لەسەرخۆ و بەش بەش بەسەر کارمەندەکاندا دابەشدەکرێت.

بەمجۆرە ئەوەی کە بۆدلیار دەیەوێ لەناو *ئەو سیستەمە ئاڵوگۆڕە و مردنەدا* نیشانیبدا، کە بە پێچەوانەی کۆمەڵگایە سەرەتاییەکانەوە لەناو ئەو کۆمەڵگایە هاوچەرخە پیشەسازییەدا هیچ جۆرە سیستەمێکی *ئاڵوگۆڕکار* نەماوەتەوە. واتا لەو کۆمەڵگایە هاوچەرخەدا ئەو جۆرە ئاڵوگۆڕییە چیتر وەک

بە شێوە کردنێکی کۆمەڵگا لە گۆڕێدا نەماوە. لە مانایەکی دروستدا ئاڵوگۆڕکاری پێویستی بە دوو لایەنی هەیە. بەڵام لە کۆمەڵگای ئێمەدا ئەو پەیوەندییە ئاڵوگۆڕییە کاڵدەبنەوە چونکە کار یەکسانە بە خەڵات ، چونکە مرۆ باس لە ***خاوەن*** کار و کار *پێدراو* دەکا و چونکە خزمەتکردن و مووچە وەرگرتن هەمیشە بە پرینسیپی *کارکردنەکە بەستراوەتەوە*. واتا چەند کار بکەی ئەوەندەش وەردەگری. سەبارەت بەمەوە بۆدلیار پێغەمبەرانە دەنووسێت، هەربۆیە رەنگە کە ئەو *سیمبولیکە* گورزێک لەو کۆمەڵگە هاوچەرخانە بوەشێنێت تاوەکو مەرگ بە بیر ئەو کۆمەڵگایە هاوچەرخانە بهێنێتەوە کە یاسای زێدەبایی وەک مەرجێک بە بەردەوامی ئەو کۆمەڵگایە بەرتەنگدەکاتەوە یان گەمارۆ دەدات،

دەکرێ ئەو ئاڵوگۆڕکاریە *سیمبوولیی* و *مەرگە* وەک رەخنەیەک لە مارکسیزم و دەروونشیکاری سەیر بکرێت. بۆدلیار جەغت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە جۆرە بیرکدنەوەیەک لە **شۆڕش** هەرچەندە مارکس هەوڵیدا لە رێگای یاسای بەهاوە زەمینەی بۆ شۆڕش خۆشبکات ، بەڵام ئەو بیرکردنەوەیە دەمێکە گۆڕا بۆ بیرکردنەوەی **شۆڕشێک** کە لە روانگەی **یاساوە** بەرپا بکرێت. بە واتایەکی تر شۆڕشێکی رەوای یاسایی، شۆڕشێک کە دەبێ باڵادەستەکان رێگەی پێبدەن، کە ئەمەش لە راستیدا واتا شۆڕشێکی هەمیشە دواخراو.

لە دیدی بۆدلیارەوە تەنانەت دەروونشیکاریش بەهەمان شێوە لە شۆڕش دەڕوانێت، بەڵام دەروونشیکاری کە ئەو شۆڕشە دەبەستێتەوە بە نائاگایی تاکەکەس و ملکەچکردنی لە ژێر **باوک،** خەساندن و **یاسای** دەرپرینەوە، دواجار بەو جۆرە بیرکردنەوەیە شۆڕش بنەپردەکا.

بەمجۆرە یاسا و بڕیار هەمیشە هۆکارێکن بۆ دواخستن یان بەرتەنگکردنەوەی **شۆڕش** و **ئازادی.** واتا لێبگەڕێ بۆ بەیانی. هەمیشە بۆ رۆژی داهاتوو و هەمیشە دواخستنی.

ئێستا ئێمە گوێ لە "ئەلتەرناتیفی" بۆدلیار دەگرین کە پێداویستییەکانی ئەو شۆڕشە لە شێوەی ئەو ئیشە گریمانەییەدا کۆدەکاتەوە: دوور لە هەموو شێوەکانی ئابووری و کارگێری، سیاسەت یان لیبیدۆ، هەر لە ئێستاوە ئەو شۆڕشە نەخشەی وێنا سەرەکییەکەی خۆی لە پەیوەندییەکی کۆمەڵایەتیدا دادەڕێژێت، کە لە تەفروتووناکەری بەها خۆی

بەرجەستە دەکاتەوە، وێنەی ئەو ئاوەژوو بوونەوەیە لە کۆمەڵگایە سەرەتاییەکانەوە سەرچاوەی گرتووە، بەڵام ئوتۆپییە رادیکالەکەی لە گشت ئاستەکانی کۆمەڵگادا هێدی هێدی دەستدەکا بە تەقینەوە. بۆدلیار هەوڵدەدا ئەو مۆدێلە یان ئەو جۆرە وێنایە لە بەشە جوداکانی کۆمەڵگا: کار، مۆدە، جەستە، مەرگ و زمانی شێعری، راڤە بکات.

ئەمڕۆ تەواوی ئەو بەشانە لە ژێر رکێفی دامەزرانێکی چەقیو و دیسپلینێکی سنووردار (زانستە هەمجۆرەکان، زانستە مرۆڤایەتیەکان، بواری تۆژینەوە) ملکەچکراون، کە بۆدلیار لەو کتێبەدا دەیەوێ بە شێوەیەکی نوێ بیریان لێبکاتەوە و پێناسەی تازەیان بۆ بکات. بۆدلیار هەوڵدەدا وەک وێنەیەکی بە نموونە کراو و جیهانبینی، ئاوێنەی وێنەکانی واقیع – یان گەر مرۆ بوێرێ بڵێت: بە روو هەڵکاڵینێکی تیۆریی راڤەیان بکات. یان هەم وەک پێناسەی واقیع و هەمیش وەک وەهمی تیۆرایانە راڤەیان بکات.

بۆدلیار لێرەدا تێمە/بابەتێک گەڵاڵە دەکا کە لە کتێبەکانی پێسوویدا ئاماژەی پێدەکا، بەڵام لێرەدا تەواو دەیخەملێنێت، ئەو بابەتەش جیهانبینی *پێچەوانە بوونەوە/reversibilitet* یە، کە ئەو وەک دووانە مانایەک مامەڵەی لەگەڵ دەکات: لە لایەک مانای شتێکی ئاسایی/ ناگرینگ دەگەیەنێت، لە لایەکی تریشەوە هۆکاری گۆرینەوە دەگەیەنێت. پێچەوانە بوونەوە وەک ئاوەژوو بوونەوە، خۆئامادەکردنەوە بەرجەستە کراوەتەوە هەروا وەک واتای مەرجێکی پێویستیش بۆ چەشنە دوو لایەنیەک: ئاوەژوو بوونەوەی خەڵات بۆ دژە خەڵات، ئاوەژوو بوونەوەی ئاڵوگۆریی بۆ قوربانی، ئاوەژوو بوونەوەی ئاسۆییانەی کات بۆ بازنەیی، ئاوەژوو بوونەوەی بەرهەمهێنان بۆ روخێنەر و ئاژوو بوونەوەی بەهای زمان بۆ تیکدانی پیتەکان... هتد، بەرجەستە کراوەتەوە.

بۆدلیار پێی وایە، کە لە پشت هەموو ئەفراندنێکی مرۆڤایەتییانەوە وێناندنێکی مەزن یان شێوەیەک ئامادەیە، هەروا لەناو گشت شوێنە جودایەکانیشدا هەر هەمان شێوە ئامادەیە کە کۆتایی بە کات، زمان، ئەو ئاڵوگۆرییە ئابووریی و دەسەڵاتە کەڵەکەکراوە سەمت ئامێزانە دەهێنێت. ئەم "شێوە" یە وەک تەفروتووناکەرێک، بەرتەنگکەرەوەیەک و مەرگێک خۆی نمایشدەکا.

ئەی فریادڕسێکی چارەسەر؟ ئەو شێوە "مەتەلۆکە" پان و پۆرە و باڵادەستە چیە کە ئێمە لە بەرانبەریدا دۆشداماوین؟ لە روانگەی بۆدلیارەوە ئەوە خودی ئەو شێوە ***سیمبوولیکەیە*** کە ئێمەی دۆشداماو کردووە.

بەمەش بازنە کۆتاییەکەیە. ئێمە دەگەڕێینەوە بۆ ئەو خاڵەی کە لەوێدا دەستامانکرد بە قسە کردن لەسەر نووسینەکانی بۆدلیار: بۆ ئەو سەرچاوەی هێزە داهێنەرە، بەڵام هاوکاتیش بۆ ئەو سەرچاوە دووانە مانایەی بۆدلیار دەگەڕێینەوە. رەنگە ئەو دووانە مانایەی کە تژییە لە هێز و توانای سەرنج راکێشان، هەروا بریتییە لەو سیمبوولەی کە لەم شانۆییە بۆدلیارییەدا هەم رۆڵی پاڵەوان و هەمیش رۆڵی بکوژیی دەگێڕێت (جا ئەو سیمبوولە چ گوزارە بێ لەسەر ئەو سیمبوولە ئاڵوگۆرکارە یان گوزارە بێ لەسەر ئەو سیمبۆلە رێکخەرە).

2- هەوەسە ورووژێنەرەکانی ئاوێنە

ئەو گریمانە هەرە گرینگ و خاڵە سکاڵا ئامێزانەی کە لە کتێبە چکۆڵە ساتیرییەکەی بۆدلیار سەبارەت بە فۆکۆ و ناونیشانە لە بیر نەکراوەکەی *فۆکۆ لە بیر بکەین*(1977)دا بەرجەستە دەبنەوە، بریتین لەوەی کە ئەو گوتار/دیسکۆرسەی کە فۆکۆ باسییان دەکا ئاوێنە بوونەوەیەکە لەو باڵادەستییە هەمەجۆرانەی دەسەڵات. دەقی فۆکۆ خەمڵیوانە ئاکام دەپێکێت: بە شێوەیەکی راشکاوانە و دڵنیاکەرەوە "دامودەزگا"یەکان تۆمار دەکات، هەروا بۆ نموونە نەخۆشی شێتایەتی، تاوانکاری و سێکسگەرایی رۆشندەکاتەوە.

بۆدلیار وەک نمایشێکی پوخت و باش، رەنگە دواجار وەک جۆرە خەیاڵاندنێک لە راڤەکانی فۆکۆ دەڕوانێت، کە ئەو راڤانە لە دوای خۆیانەوە کۆتاییان دێت، بۆیە سەختن "کە کونیان تێبکەیت" یان "لە پشتەوە بۆیان بێتە پێشەوە"، گەر هیچ رێگایەکی تریش نەمایەوە ئەوە دەبێ *بەوە رازی بیت کە بە چاوێکی رەخنەیی سەیریان بکەیت*. بۆدلیاریش حەز بەوە دەکا چونکە کێشەی هەیە لەگەڵیاندا. بەڵام بۆدلیار بەو نووسینە بچووکەوە، کە نووسینێکی ترس بەخش و هاوکات خوێندنەوەشی بایەخدارە، ئەو لە هەوڵێکی بێئامانی پڕ مانای خاوەن تواناد دەیەوێ لە "پشتەوە"ی فۆکۆوە

بێتە پێشەوە.

بۆدلیار وەک پێشەکییەک رادەگەیەنێ کە گوتارە هەمەجۆرەکانی فۆکۆ لەسەر دەسەڵات هەر خۆیان بریتین لە گوتاری دەسەڵات. کەچی رەنگە خودی فۆکۆ وەک یەکەم کەس بێت و ئیمزای خۆی بخاتە پاڵی ئەو رایەی بۆدلیار، واتا ئەویش ئەوە رایە بە راست دەزانێت. بەڵام بۆدلیار هەنگاوێک بەرەو پێشتر دەڕوات و فۆکۆ وەک کەسێک وێنا دەکا کە *چاوشارکێ/چاو چاوانێ* لەگەڵ دەسەڵات دەکا. هەڵبەت کێشەکە ئەوەیە کە ئەو کتێبە لەمەڕ فۆکۆ یەکەمین رەشنووسی بۆدلیارە بۆ تیۆریەک لەسەر *هەوەس وروژاندن* (De le sèduction, 1979)، کە بە واتای ئەو ئەمە "بەشی پشتەوە"ی دەسەڵاتە بەڵام هاوکاتیش ئەوە تاکە بوارێکە کە خۆت بە ستراتیژی دەسەڵات یان بە دژی ستراتیژی دەسەڵات ببەستییەوە.

بەمجۆرە بۆدلیار جەغت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە داهێنانەکانی فۆکۆ زیاد لە پێویست *جوانن* بۆ ئەوەی ببنە *راستی*. واتا ئێستا دەبێ فۆکۆ لەو "وەهمی حەقیقەتە"ی هزری رۆژئاوا خۆی رزگار بکات کە هەر خۆی بەوە ناودێری دەکا. وەلێ ئەو پەوەندییە تێڕوانینەکەی بۆدلیار زیاتر تووندو تیژ و نیگەران دەکا.

بۆدلیار رادەگەیەنێ کە لە راستیدا گشت کتێبە مکومەکانی فۆکۆ لەسەر دەسەڵات، سێکسگەرایی، جەستە و دیسپلین تەنیا بریتین کۆمەڵێک دەرک "خەیاڵاندن". بۆیە ئەو کتێبانە بەندەن بە شتگەلێکی دانپێدانراو کە رەنگە بۆدلیار چیتر نەتوانێ هەڵیانبێنێت. بۆدلیار دەنووسێ: "فۆکۆ تەنیا شێوە گێرانەوەیەکی سەرنجکێش" لەسەر ئەو شێوانە بە ئێمە دەبەخشێت، "چونکە ئەو لە سنووری وڵاتێکەوە بۆ ئیپۆک/سەردەمێک کار دەکا... کە بەرەو ئاوا بوون دەچێت."

واتا بۆدلیار گەمە بەو هزرە دەکا کە فۆکۆ لەم ئاستە بێت راڤەیەکی سەیر و سەمەرە لەسەر ئەو فرە باڵادەستییەی دەسەڵات ئەنجامبدات، چونکە دەسەڵات بەر لەوە بەسەر چووە یان، وەک بۆدلیار دەلێ، دەسەڵات بەر لەو راڤەیە مردووە. بەمجۆرە هەڵبەت ئەوەی کە من دەیبینم ئەوە جۆرە یارییەکە، یان رامانێکی زۆرزانانەیە کە بۆدلیار نیشانیدەدات، وێدەچێت وەک سەرەتایەک کرینی ئاسان بێت. بەڵام بۆدلیار هەوڵدەدا لە نووسینە بچووکەکەی خۆیدا بە شێوەیەکی زۆر هوشیارانە و فرە

رەهەندانە، بەڵام هاوکاتیش بە تێروانینی جۆشدەر، تووناتوون ئامێز و چاڵاکانە راڤەکەی بخەملێنێت. هەر چۆنێ بێت با وردتر لە کۆمەڵێک هێڵی سەرەکی رەخنەکەی بۆدلیار ورد ببینەوە.

بۆدلیار بەر لە هەموو شتێک لەسەر بەشی یەکەمی کتێبەکەی فۆکۆ *مێژووی سێکسوالیتێت* کە بە ناوی *ویستی زانیاری* بڵاوکراوەتەوە رەخنەکەی ئەنجامدەدات. بۆدلیار خۆی ئامادە دەکات تاکوو ئەوە نیشانبدات کە فۆکۆ تەنیا ئەوەی لەبارداپە کە وێنای جۆرە سێکسگەراییەک راڤە بکا، کە ئەو سێکسگەراییە - وەک وێنای دەسەڵات – خەریکە وندەبێت. ئەو بۆچوونەی بۆدلیار وێدەچێت خۆی بە رامانێکی حەشادراو پشت ئەستوور کرد بێت، واتا ئەو بۆچوونەی بۆدلیار پشت ئەستوورە بەو تیۆرییانەی، بە تایبەتی ئەو تیۆرییانەی کە تایبەتن سەبارەت بە پەیوەندییەکانی مرۆڤایەتی، ئەو تیۆریانەش دەبنە هۆی ئەوەی کە ئەو پەیوەندییە مرۆڤایەتییانە "لە بنەچەکەدا" لەبار بچن. بە واتایەکی تر، بۆدلیار دەیەوێ بڵێت ئەکاتەی فۆکۆ بە رێگای تیۆرییەوە سێکسگەرایی راڤە دەکا، لە ئاکامی ئەوەدا سێکسگەرایی خۆی دەشارێتەوە. بە هەمان شێوەش کاتێ تیۆری لەسەر پەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان دروست دەکرێن، ئەوە دەبێتە هۆی سڕینەوەی ئەو پەیوەندییانە، چونکە بەو تیۆریاندنەوە پەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان و سێکسگەرایی لە رەچەڵەکی سروشتی خۆیاندا دادەبڕێن، یان دەشێوێنرێن. بەمجۆرە ئەمەش واتا کە کارگە پەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان لەناو تۆری چەمکەکانیدا بەرزەفتدەکا بەمەش ئەو پەیوەندییانە تێکدەدا یان هەڵدەوەشێنێتەوە.

لەم ناوکۆییەدا بۆدلیار ئەو تێروانینە ئاڵۆزە بەڵام هاوکات راشکاوانە نمایشدەکا: "دەروونشیکاری، کە مەوتەنی هەزارساڵەی زایەندە و مەیل رادەگەیەنێت، رەنگە ئەوانەی کە دەروونشیکاری بە شێوەیەکی تەواو ئاشکرا نمایشی دەکات ئەوانە بن کە بەر لەوە بوونیان کۆتایی پێبێت. وەک چۆن مارکسیزم لەگەڵ خۆیدا کۆتایی بە ململانێی شەڕی چینایەتی دێنێت، دەروونشیکاریش بە شێوەیەک لە شێوەکان دەیەوێ بە گریمانە کردن و کارە تیورییەکانی ئاگایی و مەیل لە گۆڕ بنێت و کۆتاییان پێبێنێت." بە راشکاوی دەکرێ مرۆ بە هەمان شێوە بە مافی خۆی بزانێ و بڵێ کە مارکسیزم رێگا بۆ ململانێی چینایەتی خۆشدەکا و هەروا دەروونشیکاریش

سەبارەت بە نائاگایی، مەیل و ململانێی زایەندە هەمان کار ئەنجامدەدات. وەلێ هەڵبەتە بۆدلیار لەوە راستدەکا کە مارکسیزم زەمینە بۆ ئەو بۆچوونە خۆشدەکا کە دەڵێ "هەمووشتێک سێکسگەراییە" بەڵێ لێرەوە مرۆ دەتوانێ بڵێت کە شتێک بەڕێوەیەوە خەریکە لەناو بچێت. بەڵام ئەوەی کە لەناو دەچێت دەسەڵات و سێکسگەرایی نیە بەڵکو تێگەشتنێکی دروستی ئەو پەیوەندییانەیە.

لە روانگەی بۆدلیارەوە، کاتێ فۆکۆ لەسەر زایەندە و سێکسگەرایی دەئاخڤێت، جا روانگەکانی هەرچەند نوێ و رەسەن بن، کەچی ئەو لەناو شێوەیەکی ترادیسیۆنیدا لەسەر ئەو شتانە دەپەیڤێ، بۆیە فۆکۆ لەسەر شتگەلێک دەنووسێت کە پێشتر روونکراونەتەوە و پێناسە کراون، هاوکات کە بۆدلیار بە حەماسەوە لە بۆچوونەکانی بەردوام دەبێت و چاوی ئەوە دەبینێت کە روانگەکانی فۆکۆ لە مێژوودا *ئامادەییان* لە دەست داوە هەر لە ئێستاوە لەناوچوونە.

بۆدلیار ئاماژە بەوە دەکا کە فۆکۆ باسی هیچ شتێکمان بۆ ناکات کە لەگەڵ دەسەڵاتدا خەریکی گۆڕانە و کە بەند بێت بە باری ئێستامانەوە، لەبەر چاوی هەمووماندا دیار بێت. فۆکۆ لە تەواوی بەرهەمەکانیدا "تەنیا" *مێژووی* نووسیووەتەوە: مێژووی شێتایەتی، مێژووی خەستەخانە ... هتد. فۆکۆ بە مەبەست هەمیشە گێرانەوەکانی مێژووی هزرەکان بە نزیک بوونەوە لە گردی کاتی ئێستادا دەپچڕێنێت چونکە ئەو خودی ئەو خاڵە پرسیاری *مێژووی هزرە*. کاتێ فۆکۆ ئەکامگیریی بەرهەمێکی تەواو کردبێت ئەوە بە گشتی ئەو ئەکامگیریە تەقینەوەیەکی کاریگەریی لەو رۆژگارەدا هەبووە، بەمجۆرە خودی ئەو مێژووانە بۆ هەڵوێستێکی رەخنەییانە لەو دامودەزگایانەی کە ئێستا و لێرەدا ئێمەیان گەمارۆداوە بەرهەمهێنەری کەرەسەی تەقینەوەن.

فۆکۆ بە نمایشکردنی مێژووی شێوەکانی ئەو مەعریفە دانپێدانراوانەوە رەخنە لە مەعریفە دەگرێت. بۆدلیاریش بە نمایشکردنی ئەم رۆژگارەوە رەخنە لە مەعریفە دەگرێت. فۆکۆ کاتێ لە کۆتای یارییەکە نزیکدەبێتەوە پێکچوواندنێک، جۆرە نزیکایەتییەک لە زانستەکانی توێژینەوە پێشکەشدەکا، کە هەندێک جار دەکرێ رۆشناییەکی کزی هەبێت. بۆدلیار رۆشن دەهزرێ، بەڵام نەک مێژوویانە بەڵکو زیاتر سیمبوولیانە دەهزرێ.

جیاوازییەكانی نێوان هەردووكیان لەم شتە بچووكانە كۆدەبنەوە، بەڵام ئەوان هەردووكیان یەكلاكارن.

لەو نووسینەدا بۆدلیار تەنیا بە رەخنەییەک واز لە فۆكۆ ناهێنێت. بۆدلیار وا مەزەنەندە دەكا كە كودەتایەک و رێككەوتنێكی بێدەنگ لە نێوان فۆكۆ و دوو فەیلەسوفی فەرەنسی تردا، واتە دۆلوز و لیۆتاردا هەبێت

كاتێک كە فۆكۆ لەسەر دەسەڵات دەپەیڤێت هاوكاتیش دۆلوز و لیۆتار لەسەر مەیل دەپەیڤین، بەڵام بە بڕوای بۆدلیار بە شێوەیەكی گشتی رێككەوتنێک لە نێوان ئەو دوو هزرڤانەدا هەیە؛ هەردوو هزرڤان وەک چەشنە ئاوێنەیەكی یەكترن: بۆدلیار ئاماژە بەوە دەكا، كە ئەوە تەنیا **مەزەنەدەیەكە**.

بەمجۆرە ناڕازیی بوونی بۆدلیار لەوە سەرچاوە دەگرێت كە فۆكۆ _ بە گەڵاڵە كردنی پوختەی وردەكاریی راڤەكانی لەسەر پەیوەندی نێوان مەعریفە و دەسەڵات لە كولتوری رۆژئاوادا_ زەمینە بۆ دەسەڵاتێک خۆشدەكا كە پابەندە بە هەمان ئەو كولتورە باڵادەستە هەروا ئەو دەسەڵاتەش بە هەمان شێوەی مەیل لەناو شارستانی ئێمەدا ئیشدەكا. دۆلوزیش بە هەمان شێوە بە راڤەكارییەكانی لەسەر پەیوەندی نێوان مەعریفە و مەیلدا بەشداری لە دامەزراندنی مەیلێک دەكا "كە پابەندە بە باڵادەستییەكانی ئەو دەسەڵاتەی ئایندەوە".

مەبەستی راستەخۆی بۆدلیار لەو "رێككەوتنە بێدەنگە"دا ئەوەیە كە لە ئاستی ئەو خولیایانەدا رەخنەیەک لەسەر دەروونشیكاری (بە تایبەتییش لەسەر قوتابخانەی_ لاكان) گەڵاڵە بكات، كە مرۆ دەتوانێت ئەو جۆرە خولیایە دەروونشیكارییە لای كۆمەڵێک فەلسوفی كەمێک پیری فەرەنسی، لە فۆكۆ و دۆلوزوە بگرە تا دەگاتە لیوتار و دێریدا بەدیدبكات ئەو بەرتەكەی بۆدلیار بە راشكاوی لەوەدا بەرجەستە دەبێتەوە، كە فەیلەسوفە تازەكانی فەرەنسی، بە گشتی كەوتنە ژێر كاریگەرییەكی قووڵی لاكان و لاكانیزم. ئەو "فەیلەسوفە تازانەی" كە لە ژێر كاریگەر دەروونشیكارین هەندێک جار رەخنەی توندڕەوانە لە ماركسیزم دەگرن و دەیكەن بە رەخنەیەكی رادیكال لەسەر دەروونشیكارەكان، بۆ نموونە ئەو "فەیلەسوفە تازانە" لە سەرەتادا وەک سەرچاوەیەک ئەو فۆكۆیەیان لە *مێژووی سێكسگەرایی* دا بەكار هێنا بەڵام پاشان هەر زوو لە هەمان فۆكۆ دوور كەوتنەوە.

سەبارەت بەو "کاری خیانەتکاریە"، واتا ئەو ناڕەزاییەی کە بۆدلیار جەغتی لەسەر دەکاتەوە ئەوەیە کە نەخشەی پەیوەندییەکان لەناو ئەم سیستەمەدا بۆ قازانجی خودی ئەو سیستەمە تەواو دەبێت، لێرەوە بۆدلیار بە راشکاوی خاڵێکی بەرهەست بەدیدەکات، واتا بازنەیەکی خۆ بەهێزکردن بەدیدەکات کە هاوکات بە بڕوای فۆکۆ، جا هەرچەندە ئەوە رەخنەگرانە بێت یان نا، ئەو بازنە خۆ بەهێزکەرە بریتییە لە پەیوەندییەکانی نێوان دەسەڵات و مەعریفە، (چۆن فەرمانڕەوایە دەسەڵاتدارەکانی رۆژئاوا و رۆژ هەڵات دەروونشیکاریی و مارکسیزم بەکار ناهێنن؟) فۆکۆ ئەو مەسەلەیەی لە خەڵکی تر زیاتر دەزانی، بۆیە هاوکات ئەو خاڵە بۆ بە کێشەکردنی بۆدلیار شتێکی بەڵگەنەویستە. بەڵام باشە گەر ئەو مەعریفەیە هەمیشە لەلایەن ئەم دەسەڵاتەوە بەکار بهێنرێت، ئەی مرۆ لە جێگەی ئەوە چ ئەلتەرناتیڤێکی تری هەیە؟ بەرسڤی فۆکۆ ئەوەیە کە، لە جیاتی ئەوەی بە رێزگرتن و ستایشکردن ئەم رۆژگار و ئایندە بە مۆرالی بکەین، باشترە بە نووسینەوەی مێژوو "رازی بین"، جا مەعریفە بە کشوماتی ئەو شێوە جێگیرکراوانە لە گۆڕ دەنێت. کەچی بۆدلیار پێچەوانەکەی ئەوە ئەنجامدەدات.

خاڵێکی یەکلاکەرەوەی فۆکۆ *لە کۆنترۆل و سزا* دا ئەوەیە کە نابێ دەسەڵات وەک شتێکی نالەبار/نێگەتیڤ و باڵادەستییەکی چەوسێنەرانە، وەک باڵادەستییە ترادیسۆنییەکان، ببینین، بەڵکو لە باشترین حاڵدا ئەو دەسەڵاتە وەک باڵادەستییەکی *بەرهەمهێنەرانە* ببینین. دەسەڵات دیسپلینێکی تۆکمە، تاکەکەسەی حەز لە کار و ملکەچ و گوێگر بەرهەمدێنێت. تەنانەت دام و دەزگاکانیشمان (کتومت وەک کارگەکانی ئێمە) بە شێوەیەکی خەم "بەرهەمدەهێنن": خەستەخانەی شێتەکان/مێشک نەخۆشەکان ئازار و تلانەوەی دەروونی بەرهەمدێنن، زیندانەکان تاوانباریی/تووند و تیژی بەرهەمدێنن... هتد. زایەندە/رەگەزی ژن و پیاو یان راستر بڵێن لەو سێکسگەراییەی رۆژئاوادا ئەو نمایشکارییەی کە لەسەر زایەندە نیشان دەدرێت، چەپاندن/هەوەس دەمبەستکردن، هەوەساندنی بە زۆرەکی و بێ زەوقی و بێ هەوەسی بەرهەمدێنن، سەرباری ئەمەش مرۆڤی رۆژئاوا رەنگە زیاتر فریو بدرێت، بۆ نموونە وایلێکراوە کە سەرگێژ بێت و بکرێت بە بەرخۆرێکی چاو چنۆک و هەرگیز تێر

نەخواردوو.

بۆدلیار ئێستا ، لە پێناو ئەلتەرناتیڤێکی لەبار (وەک شێوازێکی لەبار بۆ خۆ دوور خستنەوە لە دەسەڵات)، چەمکێک لەسەر نهێنی و هەوەس ورووژاندن، بە دژی ئەو جیهانبینییەی "بەرهەمهێنان" دادەنێت. لەم ئەلتەرناتیڤەی بۆدلیاردا چەمکی "بەرهەمهێنان" وەک وابەستەیەک لە بەرهەم و بەرجەستەکردنەوەی رێکخەر/کۆنترۆل کردن پێناسە دەکرێت، بەمجۆرە لەوێدا مەسەلەکە بەردەوام سەرقاڵ بوونە بە دوای ***تەمەننا دەربڕین***، بۆیە بۆدلیار بە دژی ئەوە ئاگاییەکی رۆڵگێرانە بە ***هەوەس ورووژاندن*** پێشنیاز دەکا.

ئەوەی کە ئێمە لە کولتوری خۆماندا نیمانە نەبوونی دژە ستراتیژییەکە کە بتوانێت رووبەڕووی هەوڵەکانی دەسەڵاتی دەوڵەت ببێتەوە و هەموو شتەکان بە باشی ئاشکرا بکات (کۆششێکی بەردەوام کە بتوانێت چاوەدێری و کۆنترۆلی ئەو دەسەڵاتە بکات). کەواتە هەوەس ورووژاندن دەبێتە دژێکی ئاراستەکراو بە دژی ئەو دەسەڵاتە، لەوێدا شتە حەشاردراوەکان ساڕێژ دەکا و لەوێشدا خودی ئەو نهێنیە لێوان لێوە گەورەترین کاریگەریی هەیە. بۆدلیار پێی وایە، لە کولتوری ئێمەدا سەرتاپای بەرهەمهێنان، تەمەننا و حەز دەربڕینە، بەڵام هەوەس ورووژاندن خامۆش کراوە، بەڵی تاکە شتیک کە مابێتەوە ئەوە چاڵاکییە سێکسییەکانی ئێمەیە. وەک نموونەیەک بۆدلیار ئاماژە بە فیلمە رووتەکان/pornografi دەکات، کە ئەو وەک سنووری سێکسگەراییەکی ناکۆک/پەرادۆکسال پێناسەی دەکا: " هەرگیز لەم کولتوردا هەوەس ورووژاندنێک لە گۆڕێدا نیە، تەنانەت فیلمە سێکسییەکانیش بوونیان نیە، چونکە ئەو فیلمە سێکسیانە بەرهەمێکی راستەوخۆیە بۆ بنەبڕکردنی زایەندە، حەزە سێکسییە چرکە ساتە کێوییەکان؛ لە جەستەکانی ناو ئەو فیلمە سێکسیانەدا هیچ هەوەس جۆشدانێک نیە کە نیگاکانمان پڕ دەکەن، بە مانایەکی کتومت ئەو فیلمە سێکسیانە پڕن لە رۆحی بۆشایی. بەڵام هاوکات لە سەرتاپای دونیای بەرهەمهێناندا هیچ سێبەرێک لە هەوەس ورووژاندن بەدیناکرێت، چونکە ئەو بەرهەمە تەواو حیساب بۆ کراوانە وەک دیاردەیەکی رێکخەرانە: کەرەسە، مەکینە، شتە زایەندەییەکان یان دوا نرخی بەرهەمەکان، بۆ پرینسیپی بازرگانی ملکەچکراون."

بۆدلیار وەک دژایەتیەک لە "سێکسی تەکنیکی"ی دونیای رۆژئاوا ئاماژە بۆ *مێژووی سێکسگەرایی* فۆکۆ دەکات کە تەنیا باس لە *هونەری* خۆشەویستی سێک لە کولتورەکانی تر دەکات. بەڵام لەو کتێبەدا فۆکۆ دەیەوێت جیاوازییەکانی ئەو کولتورە تۆمار بکات، بەوەندە رازیی دەبێت کە کەمێک رۆشنایی بخاتە سەر زانستی سێکسگەرایی کولتورەکەمان، کەچی بۆدلیار ئەو کولتورانە وەک مۆدێلێکی لەبار و باش دەبینێت. هەروا بۆدلیار بە وێنا کردنێکی جوان ئاماژە بەو پرۆسە درێژانەی هەوەس ورووژاندن و ناسکایەتییەکان دەکا، کە لە کولتورەکانی تردا سێکسگەرایی وەک "کردەیەک لە پاڵ کردەکانی تر، ئامادەییەک بۆ بەخشینی خەڵاتەکان سەیر دەکرێت، چونکە دیمەنی سێکس کردن تەنیا بوارێکە بۆ دەرپرینی ئەو دوو لایەنییەی کە لە ریتوال/سروتێکی بەرجەستەکراوەدا وەک ئاوازێک دەلەرێتەوە". بە پێچەوانە ئەمەشەوە ئێمەی "بە شارستانی کراوی رۆژئاوایی" بووینە کۆیلەی ژێر دەستی سێکسگەرایی، تەنانەت سێکسگەراییەکی دەستکردی زانستی، کە بە رێگای راڤەکاری ئۆرگازمێکی نەشتەرگەرییەوە لە چاوتروکانێکی خێرای چێژ وەرگرتندا خپ و بەختەوەرمان دەکات.

بۆدلیار نیشانە شکێنانە دەڵی، "ئێمە کولتورێکی رەحەتکەری خێرامان هەیە، کولتورێک خێرا هەوەسمان دادەمرکێنێتەوە"، ئەو لەو خاڵەدا تێروانی فۆکۆ بەرەو پێش دەبات و رادیکالی دەکات. بۆدلیار ئاماژە بەوە دەکا کە چۆن سروتی ئەشق بە رێگایەوەیە ون بێت و ببێت بەشێکی گەورەی بە سروشتکردن، واتا بەناوی ئازاد کردنی سێکسەوە، خەریکە بسڕێتەوە. بەڵام ئەوەی کە هەوڵدەدرێت "ئازاد بکرێت" ئەوە ژیانی کۆیلەیی سێکسگەرایی رۆژئاوایە!

ئەو گەڵاڵە کردنەی کە ئێمە لەسەر فۆکۆ ئەنجامیدەدەین ئەوەیە کە *مۆدێلی بەرهەمهێنانی کۆمەڵگای پیشەسازی*، مۆدێلێکە ناخی دەروونی تاکەکانی گەمارۆ داوە، ئەمەش مەترسیی ئەوەی هەیە کە خودی غەریزەی ژیان ئیفلیج بکات، هاوکاتیش چێژ و هەوەس بکرێنە ئامانج و بەهایەک بۆ شێوازی بەرهەمهێنانیێکی بێمەرجی سەرمایەداری.

بۆدلیار بە نیگایەکی تووڕەوە چاوەدێری ئەو دیاردەیە دەکات، بەڵام لەو خاڵەی کە ئەو کێشەی لەگەڵ فۆکۆ هەیە، فۆکۆ بەوە تاوانبار دەکا کە ئەو

لە دەقەکانیدا هیچ باسی ئەو دیاردانە ناکات، واتا فۆکۆ بە وردی رووبەرووی ئەو مەترسییانە نابێتەوە کە بۆدلیار ئاماژەیان بۆ دەکا. کەچی ئەو مەسەلەیە لەگەڵ بۆچوونەکانی بۆدلیار یەکدیناگرنەوە، کە گوایە هەموو شتێک لە جیهانی فۆکۆدا لەگەڵ بەرهەمهێناندا دەسازێن و هیچ کێشەیەکی چەوساندنەوە بەرچاو ناکەوێت، یاخود بەلای فۆکۆوە گوایە هەموو شتێک وا بەرچاو دەکەون کە بۆ ئازاد کردنن و هیچ بەرتەنگکردنەوە و لەمپەرێک بەرچاو ناکەوێت. بە پێچەوانەوە فۆکۆ لە نووسینەکانیدا زۆر بە راشکاوی ئاماژە بەوە دەکا کە دەسەڵات – هەروا مەعریفە وابەستەی ئەو دەسەڵاتەیە کە وەک شێوەیەکی باو دانی پێدا دەنێت، نەک هەر رۆڵی چەوساندنەوە و لەمپەر دروستکردن دەگێڕێت بەڵکو *بە هەمان ئاستی باڵاوە* یاری بە بەرهەمهێنان و ئازادیشەوە دەکات. بەلای منەوە ئەو روانگەیە تازە و هزر ورووژێنە.

کەواتە بۆ فۆکۆ بەرهەمهێنان "کلیلی" هەموو شتێک نیە، وەک ئەوەی کە بەرهەمەکانی بۆدلیار جەغتی لەسەر دەکەنەوە، بەڵکو فۆکۆ بەرهەمهێنانی مۆدێلەکان و پرۆسە بەرهەمهێنەرەکان لە بوارە فرەوانەکاندا کە ئێمە پێشتر نەماندەتوانی ببیان بینین دەستنیشاندەکا. بەلای منەوە وێدەچێت کە فۆکۆ بە بەردەوامی *دەمامک لەسەر هەوەس ورووژاندن دادەکەنێت*، هەڵبەت فۆکۆ لە ئاستی ئیرۆتیکی-تاکەکەسیدا ئەوەی ئەنجام نادات، بەڵکو لە ئاستی کۆمەڵایەتی: دەمامکەکانی ئامادە کردنە هەوەس ورووژاندنە زەبەلاحەکانی دەسەڵات و زانستەکان، لە کاریگەرییە حەشاردراو و پڕ لە نهێنییەکانی ریکلامەوە تا دەگاتە کاریگەرییە حەشاردراو و پڕ لە نهێنییەکانی دامەزراوەکانەوە هەڵدەماڵێت. وێڕای ئەمەش کە بۆدلیار جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە ئێمە "پێویست"مان بە هەوەس ورووژاندن هەیە، کەچی رێگە بە خۆی نادات گشت ئەو شێوە وردەکارییە "هەوەس ورووژێنەرانە" ئەو بورووژێنن؟

بە واتای ورد و رەخنە گرانەکەی بۆدلیار، ئێمەی بە شارستانی و سێکسکراوی رۆژئاوایی بە راشکاوی گوزارە لە "حەقیقەتی بێوێنەی راسیزم"ی خۆمان دەکەین، کاتێ کە پێمان وایە لە دەڤەرەکانی تردا سێکسگەرایی "چەپاندراوە"، کەچی بە پێچەوانەوە لەو کولتورانەدا مرۆ بەشێوەیەکی تر لە سیکسگەرایی دەڕوانێت. لەوێدا ئەو سێکسە وەک

مۆدێلەکەی ئێمە بوونی نیە. لەگەڵ ئەوەشدا لووت بەرزانە بە تێگەیشتنە-خۆ بە زۆرزانییەکانمانەوە سەیری کولتورە کۆن یان دوورەکان دەکەین کە ئێمە هێشتا لە ئاکامی کولتورە ئیمپریالیستیەکەمان نەمانتوانیوە لێیان رزگار بین. بۆدلیار لەگەڵ ئەو بۆچوونەی فۆکۆ هاورایە، کە دەڵێ قسە کردن لەسەر "چەپاندن" لە کولتورەکانی تردا خۆی لە خۆیدا دەربڕینی تێگەیشتنێکی رەگەزپەرستانەیە، هەروا لەگەڵ ئەو بڕوایەی فۆکۆ هاورایە – بەڵام بەشێکی ئەو بڕوایە، کە دەڵێ چەپاندنەکان (لە هەموو بارێکدا ئەوەی کە بەندە بە سێکسگەرایی، یان رەنگە بە واتایەکی راستر: *قسە کردن لەسەر سێکسگەرایی*) خاسڵەتی کولتوری ئێمە *نیە.* بە پێچەوانەوە. بەڵام فۆکۆ لەوێدا هەر بەو ئاماژە کردنە رانەوەستێ، کە هەر تەنیا بڵێ چەپاندنی سێکسگەرایی لە کولتوری ئێمەدا شتێکی سەرەتاییە، هەرچەندە ئێمە بەردەوامیش بە جۆش و خرۆشەوە *قسەی لەسەر دەکەین*، بۆدلیار سەبارەت بەوە هەنگاوێکی زیاتر بەرەو پێشەوە دەڕوات و رادەگەیەنێت کە ئەگەر لە کولتوری ئێمەدا هیچ چەپاندنێک نەبووبێت، کەواتە ئاشکرایە لەبەر ئەوەی لە کولتوری ئێمەدا هەرگیز سێکسگەراییەکی بەڕاستی لە گۆڕێدا نەبووە. بۆدلیار کاکڵەی گریمانە/تێزەکەی بەم خاڵەدا بەرجەستە دەکاتەوە، کە لەو خاڵەدا لە هەندێ تایبەتمەندیدا بە فۆکۆ دەچێت بەڵام لەسەر ئەوە هەر لێک جوداشن: بۆدلیار دەبێژێ، هەروەک ئابووری سیاسی سێکسگەراییش بێجگە لە مۆنتاژێک یان وێنەی پێکەنیناوی، چەشنە داستانێکی تیۆرییانەی وەک نەریتە مرۆڤایەتییەکان (لەفۆرمێکی کۆنکرێتدا) بترازێ هیچی تر نییە، بەو واتایەی کە سێکسگەرایی هەرگیز لە پەیوەندییە مرۆڤایەتییەکان دوور نەخراوەتەوە و *هەرگیز بە گرینگی بیری لێنەکراوەتەوە.* لێرەدا بۆدلیار لەو رەخنەیەدا تەواو رادیکالە، تا سنوورێکی ئەنارکیستانە رادیکالە: سەرتاپای – زانست، گوتار، دامەزراوەکان و ... هتد – لە یاریەک بترازێ هیچی تر نیە. هەروا بۆدلیار سەرەڕای ئەمەش هەوڵدەدا هەنگاوێکی تریش بچێتە پێشەوە: سەرتاپای زانستەکان رەنگە تەنیا دەستخەڕۆ دان یان وەهمێک بن. دوا هەنگاو کە بۆدۆلیار دەوێرێ بینێت، یان بینووسێت کە (دوای ئەو مەترسییەی کە لەو نووسینە دروستی دەکا هیچی تری نیە کە باسی بکا یان بیکات): رەنگە هەر هەموو شتێک بێ مانا بێت. هیچ. هەموو شتێکە.

وشە، وشە ...

بەمجۆرە بۆدلیار رەخنە لە فۆکۆ دەگرێ بۆ ئەوەی بنووسێ و بهەزرێ هەروەک دەسەڵات ئامادە بێت تاکوو پەیوەندییە واقیعییەکان بەرهەمبێنێت یان کتومت *واقیع دروستبکات*؛ هەروەک دەسەڵات شتێکی واقیعی بێت کە لەو واقیعەدا بەکار هاتبێت. بەڵام بە بڕوای بۆدلیار دواجار دەسەڵات – لە شارستانی ئێمەدا – وێنەیەکی گاڵتەجاڕە، ئامادە نیە لە بۆشایی زیاتر هیچ شتێکی تر "بەرهەمبێنێت": دەسەڵات لە رۆژئاوای ئێمەدا ناتوانێت نە سمت/پاشەڵی خۆی نە سمتی شارستانیش بەرهەمبێبێت.

فۆکۆ بەرەو رووی رەخنە دەبێتەوە چونکە بڕوای بە بوونی شتێکی لەبار/پۆسەتیف هەیە، بە کورتی فۆکۆ بڕوای وایە کە مەعریفە و زانست پەیوەندی بە واقیعەوە هەیە و خودی خۆشیان واقیعن! بۆدلیار لە فۆکۆ ناڕازییە چونکە ئەو بۆتە دیلی وەهمێک کە پێی وایە وشەی "دەسەڵات" و وشەی "زایەندە" ئاماژەن بۆ شتی کۆنکرێت، لەو جیهانە ماددی و تاقیکراوەدا، تەنیا پێناسەی پەیوەندییەکانی ناو واقیع دەکەن: "کە دەسەڵات" و "زایەندە" ناو لێنەری پەیوەندییە واقیعییەکانن. فۆکۆش هەمان شت دەڵێت، بەڵام بە پڕوای بۆدلیار ئەو بە هەڵەدا چووە. بۆیە دەسەڵات وەک زایەندە، بە واتای تایبەتیانەی بۆدلیار، وێنەیەکی گاڵتەجاڕانەیە یان فریو دەرە. دەسەڵات ئەفسانەیەکە کە لەم کاتە یان کاتێکی تردا دەچێتە ناو خوڵگەیەک کە لە دواجار بە بێ ئەوەی کەسێک لە بەهایە راستییەکەی تێبگات، چونکە دوای ئەوەی کە زۆر خووڵی خوارد و هێندەش سیلاک بووە کە ئیتر مرۆ ناتوانێ بیناسێتەوە، بۆیە تەواو "بێنرخ" بووە. بەمجۆرە من وا دەبینم کە بۆدلیار وێنای ئەو سیمبوولە "مەحف بۆوانە" دەکا و رادەگەیەنێت کە فۆکۆ و هاورێیە فەیلەسوفە یەکگرتووەکانی یاری بووکە شووشەییان بەکار هێنا، کە ئەوان بەوە بە جوانی ئەو سەرسامییە گەورەیەی مۆدەی ئاگاییان: "دەسەڵات"، "مەیل"، "چڕایەتی"، نیشانەگەریی" و هەموو جۆرە دراوێکی پاریسیان بەبێ تەمغە، دروستکرد. بە سادە کردنەوەیەکی زۆرەوە، ئەمەیە رەخنەکەی بۆدلیار .

بە گشتی دەکرێ بە چاوێکی رێشکە و پێشکە و پڕوا هێنەرانە لەسەر ئەو شتانە بنووسرێت، کە ئەمەش بە روانگەی بۆدلیار بەندە بەوەی کە ئەو شتانە خەریکن دەمرن و کۆتاییان پێدێت، یان هەرگیز بوونیان نەبووە. قسە

کردن و نووسین لەسەر هەموو شتێک بۆ کردنە *داستان*/*fiktion* ئەوە دەرفەت بۆ بۆدلیار دەڕەخسێنێت کە نیشانەی بنەمای هەنووکەییانەی مێژووی هزریی فۆکۆ بە *رێژگەرایی* بکات: رەخنە گرتن بۆ دوور کەوتنەوە لە فۆکۆ خۆی لە خۆیدا دوور کەوتنەوەیەکی فرە هزرییانەشە، ئاماژە کردن بەوەی کە ئەو پەیوەندییانە کە خودی فۆکۆ لەسەریانی نووسیوە بەستراونەتەوە بە قۆناغێکی مردوو. واتا دەمەوێ بڵێم بە گشتی سەبارەت بە دەسەڵات، سێکسگەرایی و فۆکو شتگەلێکن (لە دەرەوەی جیهانی خەیاڵدا) رۆژێک بوونیان هەبووە.

راستییەکەی بەمجۆرە هەندێ جار بۆدلیار "کێویی" و "شێتانە" دەهەزرێ، لە روانگەی منەوە ئەو شێتاتیە ئەنارکیستییە کاکڵە، ئۆرگینالیەتی بۆدلیار بەرجەستە دەکاتەوە. لێرەدا ئەو بەوە *دەتوانێت* کاریگەرییەکی رزگارکارانەی هەبێت و ئەکتۆریتارەکان/ فەرمانڕەوایەکان تێکبشکێنێت، مرۆ پێویستە رێگا نەدا کە ئەو بیورووژێنێت. دوای ئەو کتێبە مرۆڤ دەتوانێ ئازا و بوێر بێت تاکوو هەوڵبدا بۆ خۆی بیر بکاتەوە، واتا پێویست ناکا هەر بە وروژاندنی ئەو بەردەوام بێت. بەڵکو پێویستە ***بۆدلیار لە بیر بکات***.

ئەو خاڵە گرینگ و ئەرکە گەورەیەی کە کتێبەکەی بۆدلیار ناڕاستەوخۆ بەرجەستەی دەکاتەوە: بانگێکە بۆ "لە بیر کردنی" خواوەندە بچووکەکانی پارس/راستیزان و سەرتاپای ئەو یاریکەرانەی کە لە دەڤەرەکانی تردا یاری مەرجانی شووشەیی دەکەن (هەموو ئەوانەی کە خۆیان بە دەمڕاستی حەقیقەت دەزانن)، بەمجۆرە تاکوو چاومان هەڵبێنین و بتوانین واقیعی *خۆمان* و مێژووی *خۆمان* ببینین.لێ ئەمە مێژوویەکی ترە.

بەشی حەوتەم

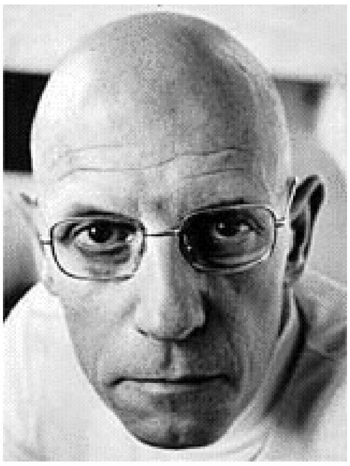

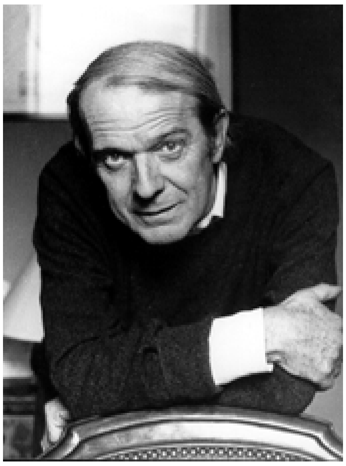

ميشيل فۆكۆ ژيل دۆلوز

بەركۆڵيک لە بەرهەمەكانی فۆكۆ و دولۆز

رۆناكبيران و دەسەڵات(4)

گفتوگۆی نێوان مێشيل فۆكۆ و ژيل دۆلۆز

فۆکۆ : (ماویستێک) پێی وتم : "لەوە باش تێدەگەم کە بۆچی لەگەڵماندا دەوەستێ و لەبەرچیش کاری سیاسەت دەکات و بەرەو کام ئاقاریش کاری بۆ دەکا، لە کاتی پێویستدا لە تۆ تێدەگەم ،ئەتۆ هەمیشە گرفتی بەندکردنت دەرپڕیوە .بەلام هەمیشە لە دولۆز ناگەم."

ئەم وتەیە تەواو حەپەساندمی ، تێفکرینی تۆ بۆ من زۆر ئاشکرایە .

دولۆز : رەنگە لەبەر ئەوە بووبێ چونکە ئێمە بە رێگەی پەیوەندییەکی تازەوە لەگەڵ تیۆری کرداردا بژین. هەندێ جار، دیدی کردار، بەو مانایەی کە پراکتیزەکردنی تیۆرییە، ئەمە بۆ تەواوبوونی ئەو تیۆرییە وەك ئاکامێك وایە. بەپێچەوانەی ئەمەش، هەندێ جار، خودی کردار، لە پێناوی تیۆرییەکی داهاتوودا کارێکی داهێنەرانەیە. لە هەموو بوارێکدا، بەو مانایە بێت یان ئەویتر، تێڕوانینی ئەو پەیوەندییەی کە لەسەر شێوەی رەوتە سەرتاسەرییەکەی کە لە نێوان تیۆری و کرداردا هەیە، باوی نەمایە. سەبارەت بە ئێمەوە رەنگە دەکرێت مەسەلەکە بە رێگەیەکی ترەوە دەربپردرێت. تیۆری- کردار خۆی هەمیشە بەش بەش و لێکداپراوە، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە، تیۆری هەمیشە ناوچەییە، بەبوارێکی بچووك بەستراوەتەوە، رەنگە ئەگەر دوور لە بوارەکەی خۆیدا، لە بوارێکی تر پراکتیزە بکرێ، ساتمە بکات. بەلام نابێ پەیوەندییەکانی پراکتیزەکردنی، پەیوەندیەکی وێکچوو بێت. هەروا لەلایەکی تریشەوە، تیۆری لە بوارە تایبەتیەکەی خۆیدا، خۆی رەسەن دەکاتەوە، تاوکوو لە رووبەڕووبوونەوەی ئەو ئاستەنگ و دیوار و لەمپەرانەدا خۆی دەرباز بکات کە وادەکەن بە زۆرەملێ بۆ جۆرە گوتارێکی دیکەی بگۆڕن " هەر ئەو گوتارەشە کە رێگەی شیانی تێپەڕبوونی بەرەو بووارێکی تر پێدەبەخشێ".

خودی کردار لە نێوان خاڵێکەوە بۆ یەکێکی تر سەرەنجامی رۆڵەکانە، تیۆریش، لە کردارێکەوە بۆ کردارێکی تر رۆڵی خۆی دەگێڕێت. هیچ تیۆرییەك ناکرێ پێشبکەوێ ئەگەر رووبەڕووی دیوارێك نەبێتەوە. دەبێ لە پێناوی کونکردنی ئەو دیوارەدا رەفتار بکا. بۆ نموونە، کارەکانی تۆ بە راڤەیەکی تیۆری دەستییان پێکرد، کە لە سەدەی نۆزدە، لە کۆمەڵگای سەرمایەداری لە ناو کۆڕ و کۆمەلانی گیراوەکاندا دەستت بە لێکۆڵینەوەی تیۆری کرد. پاشان گروپی" P.I.G" لە خودی شێتەکان دروستکرد، لەپێناوی ئەوەی کە

دەبێ ئەو شێتانە بە خۆیان بئاخڤن و بە خۆیان بە نوێنەرایەتی هەستن، (یان بەپێچەوانەوە، تۆ بۆ ئەوان بوویتە نوێنەر)، ئەو کەسانە لەناو زیندان بوون، ئەوان لە زیندان بوون، تۆ بەو زیندانیانە تیپی راگەیاندنی زیندانت رێکخست، کە لەسەر ئەم بناغەیە بوو : بارودۆخێك دروستبکرێت کە دەرفەت بدا بە زیندانیەکان بە خۆیان بئاخڤن. ئەو قسەیە بەگشتی بە هەڵە تەواو دەبێ، کە ئەو "ماویستە" رایدەگەیەنێ، گوایە تۆ گەیشتیە ئاستی بە پراکتیزەکردنی تیۆرییەکانت. لێرەدا گەر پراکتیك نەبێ، نە پرۆژەی چارەسەری، بگرە نە دابینکردنیش بە مانا تەقلیدیەکانی لەگۆڕێدایە.

لەوێدا شتێکی تەواو جیاواز هەیە ئەویش : هاوکات سیستەمی رۆڵەکانە لە ناو گروپە گۆشەگیرکراو، تیۆری و پرۆسەکاندا.

سەبارەت بە ئێمەوە، رۆناکبیری تیۆری کە ببێتە خودێك، هۆشمەندێکی نوێنەرانە یان نوێنەرێتیکردن رۆژگاری بەسەرچوو. ئەوانەی کە تێدەکۆشن و دەجووڵێن بگرە گەر بە ڕێگەی حزبیەوە، یان سانديکاشەوە بێ، کە بە رۆڵی خۆیان هەقیشە بن بەو جێگە گرتنەوەیە، بن بە هۆشمەندیان، لەو نوێنەرێتیکردنە دەسبەرداربوون. کێیە قسە دەکا و کێ کار دەکا ؟ هەمیشە کەمایەتیە، تەنانەت لە زیندانیشدا هەمیشە کەمینەیەک کە قسە دەکا و کار دەکا. ئەوەی کە هەبوونی هەیە تەنیا کارە، کاری کردەوەیی لە ناو پەیوەندبە هاوبەشەکان یان تۆڕەکان، بێجگە لەوە هیچی تر لە گۆڕێدا نیە.

میشێل فۆکۆ: بە مەزەندەی من هەڵوێستی رۆناکبیرە باوەکان لە روانگەی دوو شتدا دامەزرابوو: وەك رۆناکبیرێک هەڵوێستی، لە کۆمەڵگای بورژوازی، لە سیستەمی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریی و ئەو ئایدۆلۆژیای کە ئەو کۆمەڵگایەی بەرهەمدەهێنا، وەردەگرت، ئەو رۆناکبیرە وەک (تەقیێنەرەوە، هەژاری، بەرپەچدانەوە، تۆمەتبار کردن، قبووڵ نەکردن، تۆمەتبارکراو، بێپەروا بە پەیوەندییە سیاسییەکان تاوانبار کراو...هتد) سەیر دەکرا. ئەم دوو شێوە بە سیاسەتکراوانە لە گەڵ یەکتردا ئاشنانین، بەلام پێویستیش نیە هاوجووت بن لەگەڵ یەکتردا. لەوێدا چەشنە رۆناکبیرێکی "سۆسیالیستی)" هەبوو. ئەم دوو جۆرە بە سیاسەتکراوە بە ئاسانی لەگەڵ یەکتر تێکەلاو دەبن، لە ساتە دیاریکراوەکاندا لە بەرتەکی دەسەلاتدا، دوای 1748، دوای کۆمۆنەی پاریس و، دوای 1940: لەو کاتەی کەتیایدا "شتەکان" لەسەر حەقیقەتەکانیان سەریانهەڵدا، لەو ساتەی کە

نەدەبوو بگووترێ كە ناوی مەلیك شەرمەزارییە، ئەودەم رۆناكبیر بە چەوسانەوە رازی نەبوو. ئەو كات رۆناكبیر بۆ خەڵك راستی رادەگەیاند كە خۆیان هێشتا نەیاندەبینی، بۆیە رۆناكبیر بە ناوی ئەوانەی كە توانای قسە كردنییان نەبوو راستی رادەگەیاند: ویژدان و ئاشكرایی. رۆناكبیران هەر لە هەوڵی تازەوە ئەوەیان دۆزیەوە، كە جەماوەر لەبەر خاتری زانیاریی پێویستیان بەوان نیە. چونكە ئەوان خۆیان بە شێوەیەكی تەواو باش دەیبێژن. دەسەلات نەك هەر تەنیا لە ناوەندە بەرزەكاندا جێگیرە، بەڵكو شارەزایانە لەناو تۆری كۆمەلایەتیدا، بەقووڵی رێشاژۆكراوە. خودی رۆناكبیران بەشێك لەو دەسەلاتە پێك دێنن، ئەو بیرۆكەیەی كە دەڵێ، هەموو رۆناكبیران نوێنەرایەتی "هۆشمەند"ی گوتار دەكەن، ئەوە خۆی بەشێك لەو سیستەمە پێكدێنێ . رۆڵی رۆناكبیر بۆ "پێشەوە یان تەنیشت" نیە تاكوو حەقیقەت رابگەیەنێت، گوایە هەموو خەڵكان كەڕن، بەڵكو لەو شوێنەی كە ماددە و كەرەستەی تێدابێ، رۆڵی رۆناكبیر تێكۆشانە دژی هەموو شێوەكانی دەسەلات: تێكۆشانە لە دژی سیستەمی "زانیاری"، سیستەمی "هەقیقەت"، سیستەمی "هۆشمەندی" و سیستەمی "گوتار"دا. بۆیە رۆناكبیر لە تیۆریی نائاخڤێ، بەڵكو وەریدەگرێ، یان جۆرە كردارێك پراكتیزە دەكا، تیۆری هەر خۆی كاركردنە. بەلام ناوچەیی و بەش بەشە: هەمەلایی نیە، بەڵكو تێكۆشانە دژی دەسەلات، تێكۆشانە لە پێناوی بە دیارخستن و شیتەڵكردنی ئەو دەسەلاتەی كە هەرچەندە زێدە شاراوە و بە توندیش ئاڵۆزكاو بێ. رۆڵی رۆناكبیر تێكۆشان نیە بۆ "نوێنەرایەتی هۆشمەندی"، چونكە هەر لەدێرزەمانەوە جەماوەر خۆی، بە مانای زانین، لە هۆشمەندی حاڵی بووە، خودی هۆشمەندی وەک دەسكەوتێک بەر لە بورژوازیەتی خاوەندارێتی، كۆتایی پێهات، بەلام رۆڵی رۆناكبیر لە تەنیشتەوە، تێكۆشانە لەپاڵ هەموو ئەوانەی كە لە پێناوی قوڵپ كردنەوە و دەست بەسەر داگرتنی دەسەڵاتدا تێدەكۆشن، ئەم تێكۆشانەش نەوەك بۆ پاشەكشە كردن لە پێناو هۆشیار كردنەوەی خەڵک. خودی "تیۆری" بۆ ئەم تێكۆشانە سیستەمێكی ناوچەییە.

ژیل دۆلۆز: خودی تیۆریی، كت و مت وەك پاكەتی كەرەسەكان وایە، پەیوەندی بە نیشانە/signiferەوە نیە. نابێت لە پێناوی خۆیدا ئەو خزمەتە راپەڕێنێ، ئەوە بجووڵێنێ. لێرەدا ئەگەر لە دیدگەی هەمان دیمەنەوە، كە

بەسیەتی هەر دیمەن بێ، كەسانێك نەبن ئەو تیۆرییە بەكار بێنن، ئەوكات شایەنی هیچ شتیك نیە، یان ئیتر ساتی بەكارهێنانی بەسەردەچێ، ئەگەر جۆرە تیۆریەك نەبێ كە وەک سەرچاوەیەک بۆی بگەڕێینەوە، ئەكات دەبێ تیۆرییەكی تر دابهێنین، دەبێ كار بۆ تیۆریەكی تر بكرێ، جێگەی سەرسوورمانە وتەیەكی لەم تەرزە لەدەمی نوسەرێكی وەک مارسێل پرۆست ڕێچكە دەگرێ، كە بە رۆناكبیرێكی پاك دادەنرێ، ئەو بە ئاشكرا گوتی: دەبا وەک ئاوێنەیەكی ئاراستەكراو بۆ دەرەوە لەگەڵ كتێبەكەم مامەڵە بكەن، ئەگەریش لەگەڵتان رێكنەكەوت، بە یەكێكی تر بیگۆڕنەوە، تاكو ئێوە ساتمە لە سەر كەرەستەكانتان بكەن، كە هەر دەبێ كەرەستەی شەڕ بێت. ئەو تیۆرییە بە گشت ناكرێ، ئەو تیۆرییە لاواز دێنێ، لاواز كارە. خودی دەسەلاتیش، بە حوكمی سروشتەكەی بە گشت ناكرێ، تۆش بە ووردی وتت: تیۆریی بە سروشتەكەی خۆی، دژی دەسەلاتە. ئەوەی كە لەم خاڵە یان ئەویتردا تیۆریی رەسەن دەكاتەوە، ئەگەر هات و لە كاتی پێویستیشدا لە خاڵێكی تر نەتەقێتەوە، بەڵام دەبێ بەلای كەمییەوە، لەگەڵ مەحاڵ بوونی سەركەوتن رووبەڕووبێتەوە. بۆیە بیرۆكەی ریفۆرم گەمژەیی و دووڕوویە، یاخود خودی ریفۆرم ئەو كەسانەی كە خۆیان بە نوێنەر دادەنێن، ئەوانەی كە لە بڕی ئەوانیتر، بە ناوی ئەوانیتر پیشەی قسەكردن پەیڕەو دەكەن، پیادەی دەكەن، ئەوەش خۆی تەنیا یەكێك لە كارە رێكخستووەكانی دەسەلاتە، دەسەلات بە دابەشكردن هەڵدەستێ و هاوشانیش داپڵۆسینی بەردەوامی لەگەڵ ئاراستە دەكات، یان ئەوەی كە دەسەڵات پیادەی دەكا تەنیا ریفۆرمێكە، ئەوانەی كە پەیوەندیان پێوەیە تێكیدەشكێنن، ئەو كات واز لە ریفۆرم دێنن، تاكو ببێت بە كارێكی شۆرشگێرانە، ناخی سروشتە بەشایەتیەكەی و گشت دەسەلات و سیستەمە ریزكراوەكانی دەخاتە بەردەم پرسیار. لە زیندانەكاندا ئەو رۆشن نەبوو: كەم و زۆری لەخۆبوردوویی داواكاری زیندانەكان بەس بوو تاكوو لە ساڵانی پەنجایەكاندا ریفۆرمی پێكەنیناوی سەرۆكی فەرەنسی رێنێ پلیڤین ((René Pleven)) بئاوسێت. ئەكەر هاتوو منداڵە بچووكەكان، لە قەتابخانەكانی دایكایەتی، بۆ پێویستیەكانیان یان بگرە بۆ پرسیارەكانیان كەس گوێیان لێنەگرن، دواجار دەكرێ لە سەرتاپای سیستەمی فێركردندا تەقینەوە رووبدات. لە راستیدا، ئەو رژێمەی كە تێدا دەژین هیچ شتێكی نیە

کە قبووڵ بکرێ: دواجار، سەرچاوە ریشەییە رۆخۆکەکەی و سەرچاوەی هێزە داپڵۆسێنەرەکەی ئالێرەدایە.

وابزانم تۆ یەکەم کەس بووی کە فێری شتێکی سەرەکیت کردین ئەویش: گەر مرۆڤ لە بری ئەویتر بئاخڤێ سەر شۆرییە.

دەمەوێ بڵێم: نوێنەرایەتی لە قاڵبیداین، ئەوە بڵێ کە ئەوە کۆتایی هات، بەلام بێ ئەوەی بیر لە ئاکامی ئەو وەرچەرخانە "تیۆری" یە بکەینەوە، کە ئاخۆ بە قسە کردن لە جێگەی ئەوانیتر تیۆریی تێکدەشکێت.

میشێل فۆکۆ: هەروا کاتێ زیندانییەکان قسە دەکەن، ئەوە دیارە لەمەڕ زیندان، لەمەڕ یاسای سزا و عەدالەت تیۆری خۆیان هەیە. ئەو گوتارە، گوتارێکە دژ بە دەسەلات، گوتار-_ دژ، کە ئەوە لەلایەن زیندانیەکان یان ئەوانەی کە بە باڵگرتووەکان ناوزەند دەکرێن بەرهەمهاتووە، کە ئەوەش سەرەکییە، لە مەڕ باڵگرتنەوە تیۆریی نیە. گرفتاری زیندان گرفتارێکی ناوچەیی و پەراوێزییە. ژمارەی ئەو کەسانەی کە سالانە بە زینداندا تێدەپەڕن لە ((100000)) کەس تێناپەڕن، بە شێوەیەکی گشتیش ژمارەی ئەو کەسانەی کە لە فەڕەنسادا ئەمڕۆ چوونە زیندان لەنێوان ((300_-400000)) هەزار کەس دەبن، وێڕای ئەوەش، ئەم گرفتارییە پەراوێزیە خەڵکی هەژاند. گرنگیدانی ئەو کەسانەی لە ژیانیاندا زیندانیان نەدیووە بەو گرفتارییە سەرسامیان کردم، هەروا بە روانینی ئەو خەڵکەی کە بۆ گوێکرتن لە گوتاری زیندانیەکان، خۆشیان ئامادە نەکردبوو، حەپەسام، لە کۆتاییدا چۆن گوێیان بۆ گرت، چۆن دەکرێ ئەمە شیبکرێتەوە؟ فڕێدانی خەڵك لە ناو زیندان، حاسێکردنییان لە ناو زیندان، لەخواردن بێبەش کردنیان، لە گەرمێتی، قەدەغەکردن لە چوونە دەرەوە، قەدەغەکردن لە خۆشەویستی، ......هتد، ئەمەش خۆی لە توندوتیژترین وڕێنەدا مانای بوونی دەسەلاتە. دوێنێ بوو لەگەڵ ژنێکی زیندانی ئاخڤیم، پێی گوتم: "پروانە ئەوانە سزایان دام و ئەز ژنم، کە تەمەنی 40 سالان بوو،تەنیا نانی رەقیان پێدام)". ئەو چیرۆکە تەنێ کارێکی مندالانەی دەسەلات نیە، بەڵکو ئەو رەشۆکیەیە کە دەسەلات، بە دواکەوتوویی و چەپەڵی و مشەخۆریانە تا ئەوپەڕی پەیرەوی دەکا. بێبەشکردنی مرۆڤ لە هەموو شتێك بێجگە لە نان و ئاو، ئەوە لەو کاتەی کە منداڵ بووین فێریان دەکردین.

خودی زیندان تاکە شوێنێکە کە دەکرێ دەسەلاتی بە رووتی و بە

هەموو رەهەندە لەرادەبەدەرەکانی تێدا بە دیار بکەوێ، هەروا ئەو دەسەڵاتە، کە گوایە دەسەلاتی رەوشتە، خۆی بەم جۆرە دەرازێنێتەوە: ((مافی خۆمە سزات بدەم، چونکە تۆ دەزانی دزیکردن شەرمەزارییە، لە مرۆڤ بدەی، یان مرۆڤ بکوژی...)). ئەو شتەی کە لە ئەزموونی زیندانیەکان سەرنج رادەکێشێ ئەوەیە، کە دەسەلات چیتر ناتوانێت خۆی بشارێتەوە بە هەموو چەپەڵیەکەیەوە خودی خۆیەتی، لە هەمان کاتیشدا چۆن خۆی بە پاك پیشاندەدا، کە بە "بیانۆ"ی گشتییەوە، بەخۆی دەتوانێ نەخشەی رەفتارەکانی لە ناو رەوشتدا بکێشێ: ئەو کات زۆرداریيەکەی بە دیار دەکەوێ کە وەک ئەوەی گوایە کۆنترۆلێکی خێرە بەسەر شەردا، سیستەمێکە بەسەر ئاژاوەدا.

ژیل دۆلۆز: بەڵێ، هەروا پێچەوانەکەشی راستە. نەك هەر تەنێ زیندانیەکان وەك منداڵ مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێ، بەڵکو خودی منداڵیش وەك زیندانیەکان مامەڵەی لەگەڵ دەکرێ. منداڵ بۆ پرۆسەی بە منداڵ کردن ناچار دەکرێ، بەم مانایە بۆیە راستە بگوترێ کە خودی قوتابخانەکان وەك زیندان وان، لەوەش زیاتر کارخانەکان زیندانن. ئەوە بەسە کە مرۆڤ چووە ژووری کارخانەی رینۆ چاودێری دەکرێ. یان لە شوێنێکی تردا: بۆ کەس رەوا نییە کە رۆژێ سێ کەرەت زیاتر بچێتە ئاودەستخانە. تۆ دەقەکەی ((ژێریمی بێنتهام))ت دیوە کە بە ووردی لە سەدەی هەژدەهەمدا زاراوەیەکی بۆ زیندانیەکان پێشنیاز کردووە و دەڵێ: بە ناوی ریفۆرمێکی بەرز بۆوەوە و سیستەمێکی ئەڵقەیی دادەمەزرێنێ، لەناو ئەو سیستەمەدا نموونەی زیندانێکی تازەی لە ناودا پێکدێنێت، مرۆڤیش بە شێوەیەکی هەستپێنەکراو لە قوتابخانەوە بۆ کارگە تێدەپەرێ، بە پێچەوانەشەوە لە کارگەوە بۆ زیندان. ئا ئەوەیە ناوەرۆکی ریفۆرم، ناوەرۆکی نوێنەری ریفۆرمیست. لە بەرانبەر ئەمەشدا، کاتێ کەسەکان بە ناوی خۆیان دەئاخڤن، ئەوانە نوێنەرایەتیەك لە شوێنی نوێنەرایەکی تر دانانێن، هەتا گەر پێچەوانەی ئەویش بوو، ئەوان (کەسەکان) لە رووبەرووبوونەی نوێنەرایەتی ساختەدا نوێنەرایەکی تر پێشنیاز ناکەن. بۆ نموونە، لە بیرمە تۆ گوتت: لە دژی عەدالەتدا، جەماوەر بوونی نیە، هەر هەموو لەسەر ئاستێکی تردا تێدەپەرن.

میشێل فۆکۆ: وابزانم نابێ وا تەماشا بکەین کە گەل رقی لە

عـەدالـەت، لـە حـوکمڕان، لـە دادگاکانـە، زیندانـەکـانیش تـەنیـا هـزری عـەدالـەتێکـی تـرە کـە باشـتر و عـادلترە، بـەڵام یـەکـەم و بـەر لـە هـەمـوو شـتێکیش خـاڵێکی تایبـەتمـەنـد رەچـاو بکـە کـە دەسـەڵاتێـك هـەبـێ بـە پشـتیوانی گەل دەسـەڵات پەیرەو بکا. تێکۆشـان بـە دژی –عـەدالـەت خـۆی تێکۆشـانە لـە دژی دەسـەڵاتـدا، پرواشـم بـەوە نیـە کـە ئـەو تێکۆشـانە ، تێکۆشـان بێت دژی ناعادلەکان، ناعادلی عەدالەت، هەروا تێکۆشـان بـێ لـە پێناوی پیشـەیـەکـی باشـتر بـۆ دام و دەزگـای عـەدالـەت. هـەروا ئاشـکرایە مانـای وانیـە کـە هـەمـوو جـارێ کـە یـاخی بـوون و هـەڵخشـان و راپـەڕیـن روودەدات ئامانجی دەزگای عەدالەت بێ، لـە هـەمـان کاتیشـدا ئـەو یـاخی بوونانە خەریکە کە دام و دەزگای باج بکات بە ئامانجی خۆی، هەروا سوپا و پێکهاتەکانی تری دەسـەڵاتیش. گریمانی من، هەر تەنێ گریمان نیە، بەڵکو بۆ نموونە، دادگایی کردن خەڵکی لە کاتی شۆرشدا رێگاکەی تەنیا بۆرژوای بچووك نیە، کە لە پێناوی جارێکی تر گەڕاندنەوە و زاڵبوونی بە سـەر بزاڤی تێکۆشـانی دژ بە عەدالەتدا، نابێتە هاوپەیمانی جەماوەر. چونکە لـە پێنـاوی پێشکەشکردنی سیستەمی دادگا نیە، کە پشت بە عەدالەت دەبەسـتێ، لە توانایدا هەیـە عـادل بێـت، هـەتـا دادوەرێـك دەتـوانێ دەتـوانێ بڕیـارێکی عادیلانە دەربکات. شێوەی دادگا خۆی لەمـەڕ عـەدالـەتـەوە بـە ئایـدۆلۆژیاوە بەندە کە خۆی عەدالەتی بۆرژوازییە.

ژیل دۆلۆز: گەر لە هەڵوێستی ئێسـتاکە بفکـرین، ئـەوە دەدۆزینـەوە، کە تێرامـانی دەسـەڵات رەهـا و بـەرفراوانـە. دەمـەوێ بێـژم هـەمـوو شـێوە داپڵۆسـێنەرەکانی ئێسـتاکە، فرەلایەنـە، لـە مـاوەی بۆچـوونی دەسـەڵاتـەوە دەکرێ بە ئاسـانی ئاوەژوو بکرێتـەوە: (داپڵۆسـینی داپڵۆسـێنەرانـە بـە دژی بیانیـەکـان، داپڵۆسـین لـە نـاو کارگـەکانـدا، داپڵۆسـین لـە نـاو خوێنـدن و فێرکردندا، بە شێوەیەکی گشتی داپڵۆسین دژی لاوەکان). ئەو رەفتارانەش کاکڵەی دەسـەڵات رووتدەکەنەوە. نابێ تەنێ بیر لـە یـەکێتیـەك بکرێتـەوە، کە هەموو ئەو شێوانەی کە لەسـەر شێوەی بەرتەکی ئایاری 68 بوو لە خـۆ بگرێت، بـەڵام سـەربـاری ئـەوەش دەبـێ بیـر لـە یـەکێتیـەکـی رێکخـراوی چارەنووس ساز بکەینەوە: سـەرمایەداریی فەڕەنسـی پێویستیەکی زۆری بـە "یـەدەگـی" بـێ کـاریی هـەیـە، چیتـر نایـەوێ وەک بـاوکێکی لیبرالـی خزمەتی سـەرتاپای خەڵک بکات، لێرەدا یەکێتی شتەکـان بـەم شـێوەیـەی

خوارەوەیە: کۆچ دیاریکردن، گەر ئەوە نەزانین کە ئەو کار پێدانە بە کۆچپێکراوەکان هەر خۆی توندوتیژترین دژواریی و خۆ گێلکردنە لە لایەن دەسەڵاتەوە. داپڵۆسین لە ناو کارگەکان، وێڕای ئەمەش مەبەست لە پێبەخشینی "تامی" کاری پەشۆکاوی بە فەڕەنسیەکان خۆی لە خۆیدا جۆرێکە لە رەفتاری سەرکوتکردن. دواجار ململانێ کردن لەگەڵ لاوەکان و داپڵۆسین لەناو سیستەمی خوێندندا لە پەرەسەندن دایە. کاتێک رەفتاری داپڵۆسێنەرانەی پۆلیس توونـد و تیژە، بۆیە بەم پێوانەیە لە بازاڕدا کاری پۆلیس بەرتەنگ دەکاتەوە. جا دەسەڵات بۆ تیۆریەکانی پەرەسەندنی کار رەفتاری پۆلیس بە باشی تاپۆ دەکات: مامۆستایان، دکتۆرەکانی مێشك، هەموو ئەوانەی کاری پەروەردەیی دەکەن تاپۆییان دەکات. پاشان شتێك هەیە کە تۆ لەمێژە راتگەیاندووە، کە وامدەزانی جارێکیتر بەرهەم ناهێنرێتەوە: بەهێزکردنی هەموو بونیاتی بەندکراوەکانە. ئەو کاتەی کە دەستمان کرد بە رووبەڕووبوونی ئەم سیاسەتە بەرفراوانەی دەسەلات، ئەوجا بەئاگر-و بە هەڵکاڵین، بە داکۆکی کاریگەر و هەندێ جاریش بە ئاگادارکردنەوەی رووبەڕووبونەوەی ناوچەیی رووبەڕی ئەو دەسەڵاتە دەبینەوە. بەڵام ناکرێ ئەو بەرانگار بوونەوەیە یەکسەر هەموو لایەکی دەسەڵات بگرێتەوە، هەروا لە تواناشماندا نیە هەموو بەشەکانی بگرێتەوە. سەبارەت بە ئێمە، تەنیا گەر بتوانین دووبارە ئەو پێکهاتانە دامەزرێنینەوە کە نوێنەرایەتی ناوەندێتی و پلەکان دەکەن. کە ئەمەش ئەرکی ئێمە نیە، ئەوە ئەرکی دامەزراوێکی پەیوەندیە ئاسۆییەکانە، ئەوە سیستمی تۆرەکان و بناغەکانی گەلە. کە ئەمەش بۆ خۆی سەختە. بەهەمان حاڵ، راستی ئەمەش بە واتا تەقلیدییەکەی، کە لەلایەن سیاسەتەوە بەڕێگەی ناوەندەکانی نوێنەرایەتیەوە، وەك شێوەی پارتی کۆمۆنیستی فەڕەنسی و یان سەندیکاکانەوە، دەبێتە دژایەتی کردن و دەسەلات دابەشکردن، کە ئەمەش سەرناگرێ. لە بنەڕەتدا ئەم کارە، کە ئەمڕۆ لە ناو سەربازگە، زیندان، ناوەندی پۆلیس، قوتابخانە، کارگەکاندا روودەدەن. بە جۆرێك لە چەشنە راگەیاندنێکی تردا هەمان کاریگەری بەخۆوە دەگرێ ، کە بەڕواڵەتەکەی خۆی لەگەڵ راگەیاندنی رۆژنامەگەرییدا پێچەوانەیە.

میشێل فۆکۆ: ئەستەمی دۆزینەوەی شێوەمانی گونجاوی خەبات، ئاکامی ئەو راستیەیە کە ئێمەی هەمیشە لەبەردەم دەسەلات

دەسەپاچەکردووە. ئایا دەکرێ بەرپەرچی بدرێتەوە، لە کاتێکدا کە ئێمە هێشتا خۆمان لەوە نەزان دەکەین کە دەسەلات چییە؟ دەبووایە چاوەڕێی سەدەی نۆزدە بکەین تا بزانین چەوسانەوە چیە، کەچی رەنگە تا ئەمڕۆکەش خۆمان لەوە نەزان بکەین کە دەسەلات چیە. لە هەموو بارێکدا بۆ تیگەیشتنی ئەو شتە ئاڵۆزکاوە ، هاوکات بینراو و نەبینراوە، ئامادە و نائامادەیە، کە لەهەموو شوێنێکدا بەرهەمهێنراوە، ئەو شتەی کە دەسەلاتی پێدەڵێن دەبێ پەنا بۆ مارکس و فرۆید بەین، تیۆریی دەوڵەت، لێکۆڵینەوەیەکی تەقلیدیە بۆ دەزگای دەوڵەت، کە بە دڵنیاییشەوە پانتایی رەفتار و پیشەی دەسەلات لەکارناخات.

هاوکات ئێمە دەبێت ئەو توانایە لەبارانە شرۆڤە بکەین و پریار لەسەر روانگەنەی ئەو هەرارکییانە بدەین کە بە گشتی کاریگەری ئەوتۆیان نیە، هەروا هەموو جۆرە شێوەیەکی بەرانگار بوونەوە تاقیبکەینەوە.

دەسەڵات لە هەموو بوارێکدا ئامادەیە و رەفتاری خۆی دەکا. کەس بە رەسمی لەبەرانبەر ئەو دەسەڵاتەدا مافی بەرەنگاری نیە، بەڵام هەمیشە لە هەندێک ئاراستەدا خەڵک خۆی ئەو دەسەڵاتە پیادە دەکەن. بە گشتی ئاسان نیە کە بەم واتایەکی دروست بێژین کێ دەسەڵات پیادە دەکات، بەڵام زۆر ئاسانە کە بزانین کێ دەسەڵاتی نیە یان بێدەسەڵاتە. ئەوەی کە من بە خوێندنەوەی کتێبەکەی تۆ لە *نیتشەوە* ئەوەیە کە من لە *سەرمایەداری و شیزۆفرینیا* چاوەڕوانی دەکەم. ئەو کتێبە بە هۆی ئەو کێشەوە بۆ من گرینگ بوو: لەو بەشەی کە باسی مانا دەکەی لە نیشانەگەریی/signfield ... هتد، لەوێدا تۆ پرسی دەسەڵات زیاتر بەرجەسەتە دەکەیتەوە. هەموو بەرەیەک لە سەرچاوەی جۆرە دەسەڵاتێک گەشە دەسێنێت، جا ئەو سەرچاوەی دەسەڵات هەر کامیان بن، واتا ئەو دەسەڵاتە پێکدێت لە سەرچاوە لە ژمارنەهاتووەکان، سەرچاوە بچووکان ، بۆ نموون وەک مووچەخۆرە بچووکەکان یان مۆدێلێکی وەک کارگەی HLM خانووی بەندکراوەکان، پاسەوانی زیندانییەکان ، ساندیکا، دەمڕاستێک و بەڕێوەبەری رۆژنامەیەک. ئێمە کاتێ کە جەغت لەسەر ئەو سەرچاوانە دەکەینەوە و ئاشکرایان دەکەین، کە ئەوانە بەشێکن لەو بەرەی دەسەڵات، نەک لەبەر ئەوەی ئەو سەرچاوە ناسراوە نیشان بدەین، بەڵکو تاکوو لەسەر ئەو بابەتە قسە بکرێت و ئەو تۆرە دامەزراوە زانیاییانە ناچار بن

گوێبگرن، تاکوو ناو بەرهەم بێنن، تاکوو پەنچەیان بۆ رابکێشرێن، تاکوو ئامانجێک بدۆزرێتەوە، تاکوو وەک هەنگاوێکی سەرەتایی دەسەڵات ئاوەژوو بکرێتەوە و دەسەت بە بەرەیەکی نوێ بکرێت بە دژی فۆرمە جێگیرەکانی دەسەڵات. گوتاری ئەو بەرەیە بە دژە ئاگایی نیە، بەڵام دژی شتە حەشاردراوەکانە. رەنگە ئەو حەشادراوانە زۆر باش لە دەرەوە نەبینرێن؛ بەڵام ئەوە بێنە بەرچاوی خۆت گەر شتێک رووبدات کە ئێمە چاوەڕوانیمان نەکرد بێت؟ زۆر شت بە هەڵە بیریان لێکراوەتەوە کە "شاردراوەنەتەوە"، "چەوسێنراونەتەوە" و "نەگوتراون"؛ ئەو بیرکردنەوەی کە گوایە شتەکان بە هەڵە بیریان لێکراوەتەوە رێگە بە "دەروونشیکاری"یەکی هەرزان دەدەن لەسەر ئۆبژەی بەرە. رەنگە ئاشکرا کردنی نائاگاییەک ئاسانتر بێت لە ئاشکراکردنی شتێکی حەشاردراو. ئەو دوو بابەتە هەمیشە لە کاتی رابردوویەکی ئامادەدا بەیەک دەگەن، کە "نووسین پێکهاتە چەوسێنراوەکان نیشاندەدات" و هاوکاتیش "نووسین وەک پێویستییەک کردەیەکە بۆ داڕماندن"، وێدەچێت ئاشکرا کردنی چالاکییەک، دەبێتە پاڵنەرێک بۆ دەرپڕینێکی کاریگەرانە.

دۆلوز: سەبارەت بەو کێشەیەی کە تۆ باسی دەکەی، هەڵبەتە شتێکی راشکاوە کە کێ لەوە سوودمەندە و کێ قازانجی لێدەکا و کێش بەسەریدا زاڵە، وەلێ وێرای ئەوەش دەسەڵات شتێکە زۆر پەرش و بڵاوە. من دەخوازم ئەو گرمانانە بخەمەڕوو: وزەی مارکسیزم بریتی بوو لەوەی کە چەمکە سەرنجکێشەکاندا پێناسە بکات "دەسەڵات خاوەن چینێکی باڵادەستە کە لە ئامانجەکانی خۆیدا پێناسە دەکریت". بەمجۆرە راستەوخۆ ئەو پرسیارە قووتدەبێتەوە: چۆن دەبێ مرۆڤ خواستەکانی بۆ دەستەبەر نەکرا بێت، کەچی بۆ ئەوەی ئەو کێکە دابەشبکات پشتگیری لە ستروکتورەکانی ئەو دەسەڵاتە جێگیرە بکات؟

سەبارەت بەوە ئەگەر وەڵامی ئەو پرسیارە، بە هۆکاری پاشەکەوتکردن، جا ئەوە چ ئابووری بێت یان نائاگایی، بەرژەوەندی بەستڕێتەوە، کە ئەو وەڵامەش نابێتە وەڵامێکی کۆتایی؛ لەوەدا داوای بەرژەوەندییەکانمان سەبارەت بە حەزی پاشکەوتکردن شێوەیەکی ئاڵۆزکاو و قووڵتری هەیە. بەڵام هەڵبەت ئێمە هەرگیز دژی خواستەکانی خۆمان ناوەستینەوە، چونکە لەو جێگەی کە مەیل ئەو خواستانە پۆلێندەکا

خواستەکانمان هەمیشە بەردەوام دەبن و هەر بە خۆشیان خواستەکان دەدۆزنەوە. ئێمە ناتوانین هاواری ویلیهام رایش بێدەنگ بکەین: ئاپۆرەی خەڵک فریو نەدرابوون؛ ئەو ئاپۆرەیە لە ماوەیەکی دیاریکراودا خۆیان رژێمی فاشیستیان دەویست! مەیل پاشەکەوتەکانی وەک شێوەیەک پاشکەوت دەکاتەوە و دەسەڵات دابەشدەکا، ئەمەش مرۆڤ دەکاتە پۆلیس و سەرۆکی وەزیران خاوەنداری. لەو ناوکۆییەوە هیچ جیاوازییەکی کاکڵەیی لە نێوان دەسەڵاتی پۆلیسێک و سەرۆک وەزیراندا نیە. سروشتی ئەو پاشەکەوت کردنەی مەیل لەناو گروپێکی کۆمەڵایەتیدا ئەوە شیدەکاتەوە کە بۆچی حیزبێکی سیاسی یان رێکخراوێک بە ناوی چینەوە بیر لە شۆرشکردن بکاتەوە، سەبارەت بە مەیل و رێفۆرم هەمیشە پێش وەخت سازکراوە یان تەواو بەرتەک ئامێزە.

فۆکۆ: وەک تۆ گوتت، پەیوەندی نێوان مەیل و دەسەڵات و خواست زۆر ئاڵۆزکاوە لەوەی کە بە شێوەیەکی ئاسایی بیر لە دەسەڵات دەکرێتەوە، هەروا وەک پێویستییەک ئەوانەی کە دەسەڵات پیادە دەکەن خواستێکیان لەو پیادە کردنە هەیە. وێرای ئەمەش مەیلی دەسەڵات بناغەیەکە بۆ پەیوەندی نێوان دەسەڵات و خواست. ئەوەی کە روویدا کاتێک ئاپۆرەی خەڵک لە سەردەمی فاشیستدا حەزیان دەکرد ببنە خاوەن دەسەڵات، ئەو خەڵکانە بێتواناینە دەیانویست خۆیان بەوە پێناسە بکەن، بۆیە ئەو تاکەکەسانە پیادەی دەسەڵاتێک دەکەن کە بە دژی خواستەکانی ئاپۆرەی خەڵکە.

بەمجۆرە تا ئەو ئاستە ئەو خەڵکە ژیانی خۆیان لەسەر ئەو دەسەڵاتە دانا. وێرای ئەمەش ئەوانە ئەو دەسەڵاتە تایبەتییەیان دەویست. ئەو گەمەی مەیل، دەسەڵات و خواست، کەم سەرنجی پێدراوە. دوای ماوەیەکی درێژ ئەوجا ئێمە لەوە تێگەیشتین، کە زۆرداریی؛ مەیل مێژوویەکی درێژی هەبووە و هەیە. شتێکی شیاوە کە ئەو بەرەیەی کە ئێستا لە ئارادایە و ئەو بەرە ناوچەیی، ئەو تیۆرییە لێکداپراوانە کە بریتین لەو بەرەیە و لێک جیاناکرێنەوە. ئەو بەرەیە دۆزینەوەیەکی نوێنە لەو شێوەیەی کە ئەمەش مانای ئەوەیە کە دەسەڵات پیادە کراوە،

دۆلوز: لەم بارەیەوە دەمەوێ بگەڕێمەوە بۆ ئەم پرسیارە: بزاڤی شۆرشگێرانەی جیهانی پێگەی ئاڵۆزکاوی دروستکردووە، ئەمەش ئاکامی

لاوازی ئەو بزاڤە نیە، چونکە جۆرە توتالیتارییەک بەستراوەتەوە بە دەسەڵات و هێزە کۆنەپەرستەکانەوە. بۆ نموونە سەبارەت بە مانۆڕی بەرەنگاری ناوچەیی، ڤێتنام نموونەیەکی باشە. بەڵام چۆن ئەو فرە بازنە بەیەکەوە بەستراوانەی نێوان ئەو خاڵە ئاڵۆزکاوە کاریگەرە لێکداپراوانەی وڵاتە جودایەکان ناو ناو خودی وڵاتان بزانین.

فۆکۆ: ئەو جوگرافیایە پەلهاوێژەی کە تۆ باسی دەکەی دەکرێ بەمجۆرە راڤە بکرێ: هەر لەو ئان و ساتەی کە مرۆ بەرە لە دژی چەوساندنەوە دەست پێدەکا ئەوە پرۆلیتارە کە پێشڕەوی ئەم بەرەیە دەکا و هاوکاتیش ئامانج، مێتود، بواری هێز و چەکەکانی دەست نیشاندەکات، هاوپەیمان بوونت لەگەڵ پرۆلیتاریا واتا خۆ گرێدانە بە پێگەکەی و ئیدۆلۆگییەکەی. ئەمەش واتا قبووڵکردنی سۆنگەکانی بەرەی پرۆلیتاریایە. ئەمەش واتای هەڵوەشاندەوەی ناسنامەی خۆت دەگەیەنێت. بەڵام گەر ئەوە بە دژی دەسەڵات بوو کە مرۆ بە دژی شەڕ دەکا، ئەوکات هەموو ئەوانەی کە دەسەڵات بەسەریاندا زاڵە یان دژی پرۆلیتار بە خراپ بەکاریان دێنێ، هەموو ئەوانەی کە مل کەچ نەبوونە، دەبێ پێکرا لەو شوێنەی کە خۆیان تێدا دەبیننەوە لە روانگەی چاڵاکی خۆیان (یان دەستەپاچەیانەوە) دەست بکەن بە جۆشدانی بەرەیەک. بە دەستپێکردنی بەرەیەکی لەم جۆرە، کە هی خۆیان و ئامانجەکەیانە ئەوە خۆیان باش زاڵ دەبن بەسەر مێتودەکان و خودی خۆشیان دەتوانن لەگەڵ ئەو بەرەیە بن و بریار بدەن، ئەوان دەتوانن بچنە ناو ئەو پرۆسە شۆڕگێڕییەوە. هەڵبەت وەک هاوپەیمانی پرۆلیتاران، کاتێ دەسەڵات بە گەڕ دەکەوێ، گۆڕانی بەسەر خۆی دێنێت بۆ ئەوەی چەوساندنەوەی سەرمایەدارانە بپارێزێت. دەسەڵاتدارانی سەرمایەدار لەو شوێنەی کە چەوساندنەوە بە دژی پرۆلیتاریاران پیادە دەکەن کە ئەوان بەرانگاریان دەبنەوە ئەوە لە نزیکەوە هەست بە شۆڕشەکەیان دەکەن. ژنان، زیندانیەکان، ئەوانەی بە زۆرەملێ کراون بە سەرباز، لە خەستەخانە کراوەکان، هۆمۆسێکسوالەکان و چەندان گروپی تر کە ئێستا دەستیان کردووە بە زنجیرەیەک لە پێکدادان بە دژی ئەو شێوازە تایبەتمەندەی دەسەڵات، ئەو ناچار کردن و کۆنترۆڵەی کە بە دژی ئەوان پیادە دەکرێت. لە کاتی ئێستادا ئەو جۆرە پێکدادانە بەشێکن لە ژێر مەرجەکانی ئەو بزاڤە شۆرشگێڕیەی کە ئەو گروپە رادیکالن، دوورن لە سازش کردن و رێفۆرمیزم،

هـەوڵـیش نـادەن دەمڕاسـتی بکـەن و بـە نـاوێکی تـر هـەمـان دەسـەڵـات بـەدەسـت بگرنـەوە (کـە ئـەوان دەیانـەوێ پێشـی لێبگـرن). ئـەو بزاڤانـە گرێدراون بە بزاڤی شۆڕشـگێڕانەی پرۆلیتاریـاوە ئـەوانـیش دەبـێ وەک ئـەو بزاڤە لە پێناو هەموو ناچار کراو- کۆنترۆڵ بەسـەر داسەپێنراوەکان تێبکۆشـن کە بە دەست ئەو دەسەڵاتە جێگیرەوە گیریان خواردووە.

واتـا هاوکـات خاسـڵەتـی گشـتی ئـەو بـەرەیـە لـەنـاو ئـەو فۆرمـە بـە توتالیسـێرە کراوەدا کە تۆ ئێستا باست کرد، کە لە ژێر دروشمی ڕاسـتییدا، ئەو فۆرمە دەکرێ بە توتالیسـێرەکردنێکـی تیوریانـە، بـەرجـەسـتە نابێتـەوە. ئـەوەی کـە ئـەو خاسـڵەتـە گشـتییە بـەو بـەرەیـە دەبـەخشـێ خـودی سیستەمی دەسەڵاتە، هەموو بەکارهێنانێکی دەسەڵـات و- پیـادە کردنـی شێوەکانی ئەو دەسەڵاتەیە.

دۆلوز: هەروا ئێمە گەر سروشتە پەرش و بڵاوییەکەی دەسـەڵـات ئاشـکرا نەکەین، ناتوانین بچینە ناو بەشە جودایەکانی ئەو دەسەڵاتە، بۆیـە ئێمـە وەک پێویستیەک – بەبێ هیچ مەرجێک بنەمـای رابـەرایـەتیمـان دەسـتپێکرد – بـەو مانایەی مەیل دەستی ئێمەی راکێشا تاکوو ئەو دەسەڵاتە بتـەقێنینـەوە. هـەر جۆرە هێرشێک یان بەرگرییەکی شـۆڕشـگێرانە، هـەرچـەنـدە بچـووکیش بێـت، بەم شێوەیە ئەو هێرشە شۆڕشگێرانە بەستراونەتەوە بە خەباتی کرێکارانەوە.

ئەنتی ئۆدیپۆس- Anti Odipus
دەروازەیەك بۆ ژیانێکی بێ فاشیزم

نووسینی: ژیل دولۆز و فیلکسی گۆتاری

خوێندنەوەی: مشێل فۆکۆ (5)

ســـاڵانی 1945-1965 لـــە ئـــەوروپـــادا رێگایـــەکـــی دیـــاریکراو بـــۆ

بیركردنەوەیەكی راست، شێوازێكی دیاریكراو بۆ گوتاری سیاسی و رەوشتێكی دیاریكراویش بۆ رۆناكبیر دەستنشانكرا بوو: ئەگەر مرۆ پەیوەندییەكی توونذ و گەرمی بە ماركسەوە نەبووایە، ئەوە لە فرۆیدیش دوور دەكەوتەوە و دادەبڕا، گەر مرۆ لە دیدی ماركس و فرۆیدەوە چارەسەری كێشەی دەلالی بكردبایە باشترین رێزی بۆ دادەنرا. ئەو سێ مەرجە بوو كە وای لەم كارە تاكگەراییە دەكرد، كە كردەی مرۆڤ بە نووسین و ئاخاوتن، وەك بەشێك لە هەقیقەتی خودی خۆی و سەردەمەكەی و هاوكاتیش بە ئەركێكی قبووڵكراویش بنرخێنرێت.

ئەمجا پێنج ساڵی خێرا، بە جۆش و گوڕ، پێنج ساڵ لە شادی و مەتەڵەكان بەسەر چوون. هەڵبەت ڤێتنام، لەبەر دەریچەی دونیاكەمان، یەكەمین گورزی بەهێز بوو كە توانی دەسەڵاتی دامودەزگایەكان بپێكێت. بەڵام بەڕاست لێرە، لە پشت سەرماندا چ روویدەدا؟ تێكەڵاوییەك لە لە سیاسەتی شۆڕشگێڕانە و دژە دەسەڵات؟ هەڵگیرسانی شەڕ لە دوو بەردەدا: چەوسانەوەی جڤاكی كۆمەل و داپڵۆسینی دەروونی؟ بڕەوسەندنی "لیبیدۆ-Libido"، كە دیسان كێشەی چینایەتی زیندوو كردەوە؟ دەشێت. ئەو بارە هەر چۆنێ بووبێ، ئەو راڤە گونجا و دووانەیە، وەك رێگایەك بوو بە بەهایەك تا بتوانم شرۆڤەی ئەو ساڵانە رابگەیەنم.

لە نێوان شەڕی یەكەمی جیهانی و سەرهەڵدانی فاشیزمدا، زۆرینەی توێژە ئۆتۆپیستەكانی ئەوروپا (وێلیهاەم رایشی ئەڵمانی و سوریالیستەكانی فەرەنسا) كە بەو خەونە شەڕەنگێزیە سەرمەست بوون، هاتن بۆ ئەوەی پەنگری هەمان هەقیقەتی گۆرین جۆشبدەن: ماركس و فرۆید كە رۆشنكەرەوی یەك گورو جۆش بوون.

بەڵام ئایا ئەوەی كە روویدا، بەڕاستی هەر ئەوە بوو؟ هەڵبەت ئەمجارە لەسەر ئاستی رەفتاری مێژووییەوە، كارەكە بەو پرۆژە ئۆتۆپیایەی سییەكانەوە گرێدەدەمەوە، یاخود ئەو بزاڤەی ئۆتۆپیستە پێچەوانەیەی كە بەرەو كێشەی سیاسی رۆیشت، هەرگیز یەكناگرنەوە لەگەڵ ئەو نموونە كۆپیكراوەی كە ماركسیزم بڕیاری لەسەر دابوو. یاخود لە ئەزموون و خواست و وردەكارییەكانی فرۆید دوور كەوتەوە و دابڕا. هەڵبەت ئاڵا كۆنەكان بەرزكرانەوە، بەڵام شەڕ لە گۆرەپانەكەیەوە پەرەی سەند و بۆ ئەوەی هەرێمە تازەكان بتەنێتەوە.

کتێبی ئەنتی ئۆدیب کە بەر لە هەموو شتێك پانتایی ئەو گۆڕەپانە ئاشکرا و بەدیار دەخات. بەڵام لەم ئەرکە زیاتریش بەرهەمدارترە. ئەم کتێبە خۆی بە سەرکۆنە کردنی بتە کۆنەکان سەرقاڵ ناکا، تەنانەت لە تەنز و گەمە زۆرەکانی لەگەڵ فرۆیدیشدا؛ بەڵکو لە بنەڕەتدا بۆ هەڵقووڵانێکی دوور و قووڵتر هانماندەدات. هەڵەیە گەر ئەو ئەو کتێبە وەك سەرچاوەیەکی تیۆری تازە بخوێنینەوە. بەڵو ئەو کتێبە خوێندنەوەیەکی قووڵ و بە دیقەتی گەرەکە، (ئەو تیۆریە بەناوبانگە ناسدەکەن، کە بە ئێمەی راگەیاند: گشت شتێك بە خۆوە دەگرێ، بە چۆنایەتییەکی بەرهەڵدراو گشت شتێك دەگرێتەوە و زامنمان دەکا. هەروا ئەو کتێبە بۆمان جەخت دەکاتەوە، کە ئەو کتێبە "تیۆرییەکە بۆ هەر خواستێك کە هەتبێ، پێویستت پێی دەبێ"، بە تایبەتیش لەم سەردەمی پسپۆری و تەفروتووناکارەی کە "ئومێد"ی نەهێشتۆتەوە، کە بەربڵاوی کتێب و چاپەمەنییەکان لە هەڕمێندان، ئەو کتێبە کۆمەکیت دەکا).

لەناو ئەو هەموو بە فیرۆدانە ترسناکەی هزر و چەمکە تازانەدا، کتوپڕ پێویست ناکا لە فەلسەفە بکۆڵینەوە: ئەنتی ئۆدیپۆس، پەیەکەرێکی بریقەدار نیە، بە بڕوای من باشترین شێوە بۆ خوێندنەوەی ئەو کتێبە، خوێندنەوە و بەرانگار بوونەوەیەتی وەك جۆرە "هونەرێك"، بەهەمان واتای ئەو مەبەستەی کە دەڵێ: بۆ نموونە، "هونەری ئێرۆسی". ئەنتی ئۆدیپۆس بە رێگای لێکۆڵینەوەی پەیوەندییەکانی مەیل بە واقیع و "ئامێر ئامێز"ی سەرمایەداری، وەرامی پرسیارە هەستپێکراوەکان پێشکەشدەکا. خودی پرسیارەکان هۆکاری شتەکانی بەلاوە گرینگ نیە، بە قەد ئەوەی کە چۆنایەتیەکانی بەلاوە گرینگە. چۆن مەیل لەناو هزر و گوتاری سیاسی و رەفتاردا تێکەڵا و ئامێتە بکەین؟ چۆن مەیل دەتوانێ، (چۆن دەبێ) کە هەوڵەکانی تەرخان بکات بۆ چوارچێوەی سیاسی و هەروا خۆی لە رەوتی دڵی رژێمی باڵادەستدا چڕبکاتەوە؟

لێرەوە کە کتێبی ئەنتی ئۆدیپۆس رووبەڕووی سێ نەیاردا خۆی دەبینێتەوە: ئەم سێ نەیارەش وەك یەك نین لە هێز و لە هەڕەشەیاندا ئاستی جیا جیا دەنوێنن. کتێبی ناوبراویش بە کەرەسەی جیاواز شەڕیان

لەگەڵ دەکا:

1-سیاسییە خەڵوەتنشینەکان، شۆرشگێرە خوێن تاڵەکان و خەمخۆرەکان، تۆریکارە تێرۆریستەکان، ئەوانەی کە دەیانەوێ پارێزگاری لە سیستەمی تەواوی سیاسی و گوتاری سیاسی بکەن، شۆرشگێرە بیرۆکراتەکان و مووچە خۆرەکان.

2-تەکنیکارە مەیل خوازە رەنجکێشەکان: دەروونناسەکان، نیشانەناسەکان، ئەوانەی هەموو بەڵگە و هۆکارێك تۆمار دەکەن و مەیل رێکخستنی هەمەجۆر دەشێوێنن و بۆ یاسای بنەما و پسپۆریی دووانەیی بەرتەسکی دەکەنەوە.

3- لە کۆتایشدا، نەیاری ستراتیژی، دوژمنی گەورە، واتا فاشیزم. (هەڵبەت هاوکاتی ئەمەش کە ئەنتی ئۆدیپۆس بۆ بەرەنگار بوونەوەی دوژمنانی تری، ئیلتیزامێکی مانۆریانە پێکدێنێ).

ئەم کارەی دولۆز هەر تەنیا فاشیزمی مێژوویی لە خۆی ناگرێ: فاشیزمی هیتلەر و مۆسۆلینی، کە زانیان چۆن مەیلی جەماوەر مێلیتاریزە بکەن. بەڵکو -ئەنتی ئۆدیپۆس، ئەو فاشیزمەی کە لەناو هەر هەمووماندا دەژی و بەسەر ئاوەز و ئاکار و رەوشتی رۆژانەماندا فەرمانڕەوایی دەکا، ریسوا دەکا. ئەو فاشیزمەی کە بۆ دەسەڵات گرتنە دەست مەستمان دەکا، کە واشمان لێدەکا ئەو کەسانەمان خۆشبوێ و پێیان دڵگیر بین کە بەسەرمانەوە دەسەڵاتدارن و دەمان چەوسێننەوە. کتێبی ئەنتی ئۆدیپۆس (با نووسەرەکەی رێگەم بدات بڵێم): کتێبێکە لە بواری رەوشتناسیدا. یەکەم کتێبە کە لە بواری زانستی ناوبراو لە فەرەنسادا بنووسرێ و بگرە فەرەنسا لە مێژە کتێبی وای نەبینیوە. (رەنگە هەر لەبەر ئەم هۆیەش بێ کە سەرکەوتنەکەی تەنیا لە نێو خوێنەرە پسپۆر و پیشەییەکاندا نەمایەوە: گەر مرۆڤ ئەنتی ئۆدیپۆس بوو، ئەوکات بە جۆرێك لە جۆرەکانی ژیان دەژی و بە جۆرێکیش بیر لە ژیان دەکاتەوە: دەبێ چی بکەین هەتا نەبین بە فاشیست، ئەمەش بە تایبەتی لە کاتێکدا کە وا دەزانین. گوایە ئێمە خەباتگێر و یاخین؟ چۆن ئاوەز و کار و دڵ و چێژەکانمان لە فاشیستیەت رزگار بکەین؟ چۆن فاشیزمی رەگ داکوتاو لەناو رەفتار و ئاکارماندا ریشەکێش بکەین؟ نووسەرە رەوشتناسە مەسیحییەکان لەناو

ستایشەکانی رۆحدا لە شوێنەواری جەستەیان دەکۆڵیەوە، بەڵام ژیل دولۆز و فلیکس گۆتاری، لە زۆر باردا لە خودی جەستەدا سەرگەردانی و گومڕایی فاشیزم دەستنیشاندەکەن.

ئێمە دەتوانین پاش ئەوەی کە سڵاوی خۆمان_ سڵاوی پیرپزبایی و سادە لە فرانسوا دیسال(6)_ بکەین و بڵێین: ئەنتی ئۆدیپۆس، "دەروازەیەکە بۆ ژیانێکی بێ فاشیزم".

ئەم هونەرە، هونەری ژیانە لە دژی هەموو شێوەکانی فاشیزمە، جا ئەو فاشیزمە جێگیر بێ یان ئەوەی کە هەڵپەیەتی تا خۆی جێگیر بکات. ئەم هونەرە ژمارەیەکی دیاریکراو لە پرنسیپی کاکڵەیی لە خودی خۆیدا هەڵگرتووە، گەر ویستت ئەم کتێبە مەزنە بکەیتە ئامرازێك بۆ رێنماییکردنی ژیانی رۆژانەت، ئەوە لە خوارەوە ئەم پرنسیپانە کۆ دەکەمەوە:

_-کاری سیاسی لە گشت شێوەیەکی ورێنەی پەرەنۆیای یەکگرتوو و گشتگیریی_Paranoie unitarire et totalisante رزگار بکەن.

_ کار و هزر و مەیلی بۆ دایکبوون و کۆکردنە و هەڵوەشاندنەوە پەرە بپێبدەن، لە جیاتی دابەشکردنی بەش بەشیانە و بەرە بەرەیی هەرەمیانە.

_-خۆتان لە گوتەگەلێکی وەك کۆن و نالەبار و نێگەتیڤەکان (یاسا، لەمپەر، پووتی، خۆ بەکەمگری، ئاستەنگ) رزگار بکەن، بەو مانایەی کە جۆرێکە لە دەسەڵاتدریی و شێوازێکە بۆ تێگەیشتن لە واقیع، کە هەمیشە هزری رۆژئاوا، ئەوانەی پەرستووە. پۆزەتیڤ و بەرفرەیی بەسەر تاکە شێوەیی و دوورخستنەوە، لق و پۆپداری و بەسەر یەکەکاندا بسەپێنن، _ پۆلێنکردن و رێزبەندی بزۆکی، بەسەر سیستەمدا بسەپێنن و بڕەوی پێبدەن. پڕوا بەوە بێنن کە خودی بەرهەمهێنانی بە پیت و بەرەکەت بزوان و بەردەوامیە، نەك چەقین و وەستان.

_-وا مەزانن کە مرۆڤ بۆ ئەوەی ببێ بە شۆڕشگێڕ، دەبێ دڵتەنگ بێ، تەنانەت گەر ئەو شتەی کە شەڕی لەگەڵ دەکەین دزێو و چەپەڵیش بێ. پەیوەندی مەیل بە واقیعەوە، خاوەنی هێزێکی شۆڕشگێڕانەیە، (نەك راکردن بەرەو شێوەکانی نوێنەرایەتیکردن).

_-لە پێناوی جۆرە رەفتارێکی سیاسی، هزر بەکار نەهێنین، وەك تاکە نرخێکی راستینە؛ هەروا چالاکی سیاسی بۆ بەرتەسك کردنی هەر جۆرە هزرێك، تەنانەت گەر بە مەبەستی پێکدادانیش بوو، بەکار نەهێنین.

رەفتاری سیاسی وەك ئامرازێك بۆ چڕکردەوەی هزر و لێکۆڵینەوەش بۆ فرەکردنی شێوە و بوارەکانی رەفاترکردنی سیاسی بەکار بێنین، بەو واتایەی کە خودی هزر، چەندەها شێوەی هەیە و دەچێتە ناو بوارەکانی کاری سیاسیەوە.

_-لە سیاسەت مەخوازن بکرێتە سەرچاوەیەك بۆ"مافەکان" ی تاکەکەس، بەو شێوەیەی،کە فەلسەفە ئەو کارەی کرد. _ تاکەکەس بەرهەمی دەسەڵاتە. ئەرکی ئێمە ئەوەیە کە بە رێگەی پێوەنان گۆران و پۆلێنکردنی پایە جیاوازەکان "نەکرێ بە تاکگەرایی"": "de`sindividualisation . نابێ کۆمەڵێك ئەندامی گرێدراوی یەکگرتوو هەبێ. بەڵکو دەبێ ببێتە لە دایکبوونەوەیەکی هەمیشەیی لە پێناوی لەناو بردنی شێوەی تاکەکەسی.

-_ بە ئەشقی دەسڵات مەست مەبن.

ئێمە دەتوانین دوورتر پروانین و بڵێین، کە دۆلوز و گۆتاری بە دەگمەن حەز لە دەسەڵات دەکەن. بگرە هەوڵیانداوە کاریگەریی ئەو دەسەڵاتەی، کە بە ئاخاوتنە تایبەتمەنییەکانی خۆشیانەوە گرێدراوە، نیشان بدەن. جا دوای هەموو ئەمانەوە، ئەو گەمە و تەنز و ساتیرانە دێن، کە لە ناخی کتێبی ئەنتی ئۆدیپۆسدا، ساتمەیان لێدەکەین. هەر ئەمەشە کە وەرگێرانەکەی دەکاتە ئەزموونێکی سەخت و توانایەکی تایبەتیش دەخوازێ.

بەڵام کارەکە بە تەڵە ئاسایی و باوەکانەوە نەبەستراوەتەوە: تەڵەی واژە-و داڕشتن، ئەو فێڵانەی کە هەوڵدەدەن خوێنەر وێڵبکەن بۆ ئەوەی لە کۆتاییدا سەرکەوتن بە دەست بێنن، بگرە کە لە گەمەش بە دوورن. وەك مەسەلەی نووسەران: فێڵەکانی ئەنتی ئۆدیپۆس، فێڵی ساتیری شۆخییە: زێدەترین بانگکردنە بۆ دەست هەڵبرین و وەدەرنان. بۆ واز هێنان لە دەق، کە دوای ئەوەی کتێبەکە دادەخەین.

کتێبی ئەنتی ئۆدیپۆس بە زۆرەکی بەرەو مەزەندەیەکت دەبا، کە تەنیا گاڵتە و یاری نیە، بگرە لەو بابەتانەی، کە ئەو گاڵتە و یاریانەش پێش دێن. وێرای ئەمەش ئەو گاڵتە و یاریانە شتگەلێکی سەرەکین، شتانێکن لە جدیەتیش جدیترن: راونان و پەردە هەڵماڵینە لەسەر هەموو شێوەکانی

فاشیزم. ئەو شێوە فاشیزمە بەهێزانەی کە گەمارۆماندەدەن، بگرە هەتا ئەو شێوە بوودەڵانەی، ژیانی ڕۆژانەمان دەکاتە زۆرداریيەکی تاڵ، وردوخاشمان دەکا.